Biblioteca Centrală Regională

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL X — Nr. 29 (273) Simbătă 22 IULIE 1967 — 8 PAGINI, 1 LEU

Tudor Arghezi

Nu mai zăresc...

Nu mai zăresc și-aș sta să mai ascult
Poteca merge încă mult ?

Și cine-ar fi croit-o prin mohor
Pentru un singur călător ?

Nici apele, nici vîntul n-o-ntrerup.
E pas de sfînt, e pas de lup ?

Se duce, doar se duce și nu vine,
Cărare-aleasă numai pentru mine.

De cînd o umblu fără de răscruce,
Nu vreau să merg și ea mă duce.

M-aș odihni... Secundă cu secundă
Poteca înapoi mi se scufundă.

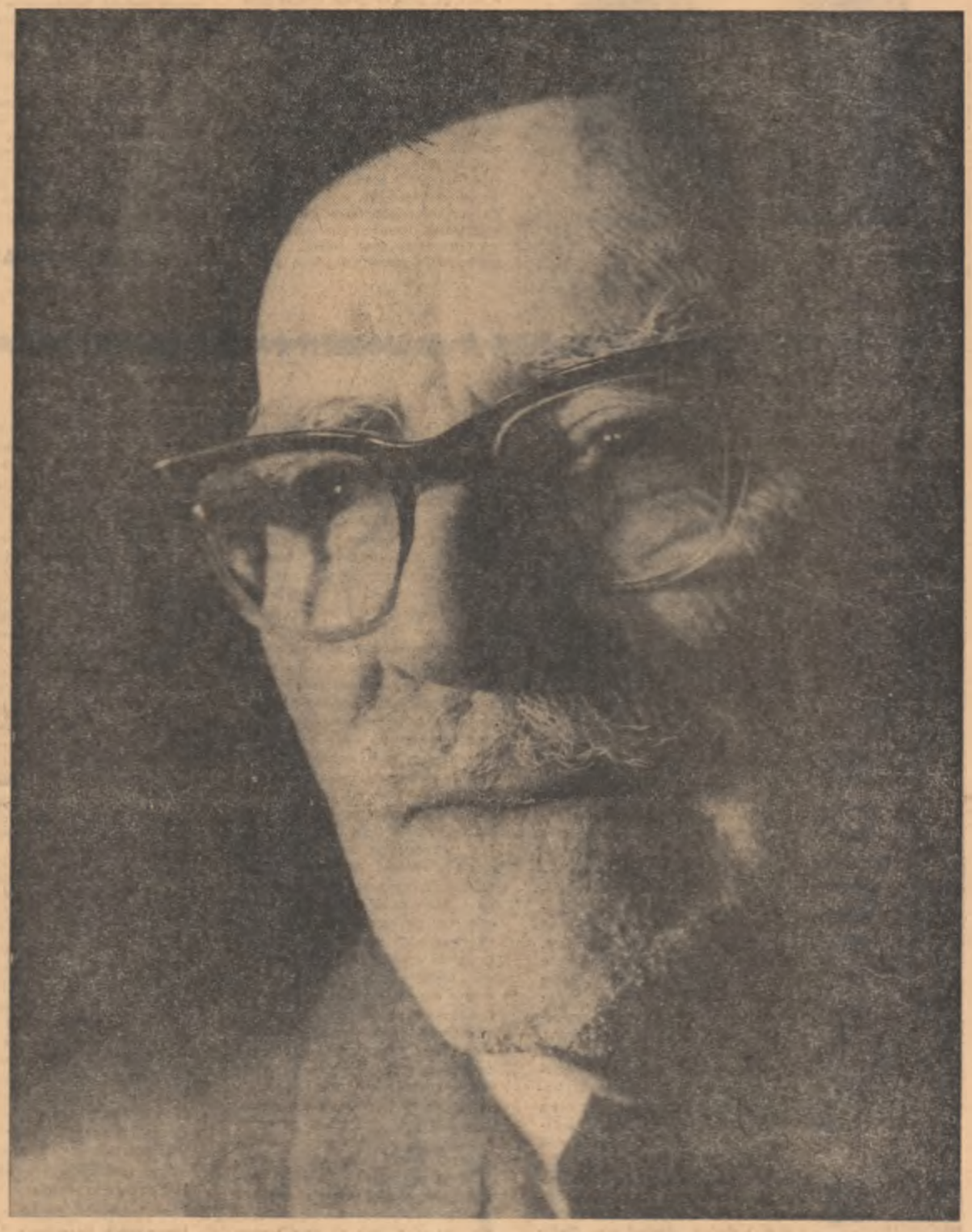

distinguo

Oraţie la moartea lui Tudor Arghezi

S-a stins, după mai mult de șaptezeci de ani de ardere spirituală, confratele cel mai de seamă al scriitorilor români contemporani. Ca nici unul altul din întreaga istorie a literaturii noastre și chiar a altor literaturi, el a luminat ca un înalt stîlp de tlăcări conlucrarea a trei-patru generații de poeți, petrecîndu-le în bună parte și la veșnicele rînduieli.

Mare între cei mari, Tudor Arghezi n-a fost niciodată o măgură de Bărăgan. El s-a ridicat încă de copil de lîngă Eminescu și Macedonski dintre poeții români, iar dintre cei străini de lîngă Baudelaire și Hugo, pentru ca la glorioasa lui maturitate să se vadă înconjurat de piscuri românești ca Bacovia, Blaga, Barbu și alții, ca și de culmi europene, acestea mai albăstrii în perspectivă, ca Valéry, Esenin și Rilke. Numai relietul muntos, cu concurența lui de creste, a peisajului care îl cuprinde, îi declară adevărata altitudine.

S-a stins astfel poetul cel mai de seamă al timpului nostru național și totodată s-a stins unul dintre poeții universali ai secolului douăzeci. Față de conaționali ca și față de străinii omologi în valoare, Arghezi și-a dat ca rost propriu pe lume golirea de necurățenii a spiritului omenesc. Aceasta e opera de teribil ecarisaj moral, pe care numai el a întreprins-o cu o mînie de Ezechiel modern, dar și cu o supunere iluminată, tenace, necunoscută încă. Viitorul, care ni se ascunde pentru un timp va aduce desigur pe criticul, frate bun al poetului, care îi va vedea fără îndoială chipul de victimă a purității visate.

Știindu-l de o viață, la tinerețe și deopotrivă la anii gîrbovi, aplecat mereu peste o foaie de hîrtie, e aproape de neconceput să ni-l reprezentăm resemnat și întins la odihna neființei. Dar știrea morții, difuzată într-un miez de noapte, care pe el l-a cuprins pentru totdeauna, catafalcul evident și datinile, care au și început să-și destășure întunecimile, înfrîng orice rezistență și ne conving pînă la urmă de inadmisibila realitate.

Așa că ne închinăm resturilor lui efemere, asupra cărora timp de peste șaptezeci de ani a suflat duhul etern al poeziei ; contemplăm cu adîncă evlavie cuibul gol, pe care aproape trei sferturi de veac au filfîit aripi prea largi, ca să nu se rănească de marginile lui de pămînt prea strîmte ; cădem în genunchi lîngă forma omenească degradată, din care forme indefectibile de artă s-au înălțat atît de îndelungă vreme, încît am putut crede că marele spectacol nu se va mai stîrși.

Dar s-a stîrșit el cu adevărat ? Gîndul ni se ridică din prosternare și, cuprinzînd văzduhul culturii noastre, își interzice bocetul pentru cel neasemeni, care stă azi așternut la pămînt după legea tuturor semenilor. Căci poetul Cuvintelor Potrivite, al Florilor de Mucigai, al Cîntării Omului, al prozei din Ochii Maicii Domnului și din Cimitirul Buna-Vestire, ca și al prozelor din Bilete de Papagal, din Ce-ai cu mine, Vîntule ? sau din Manual de Morală Practică și din toate celelalte, a și devenit element al biosferei noastre spirituale.

Pentru omul de cultură contemporan, el este aproape străveziu, neidentificabil și înfricător ca aerul, a cărui putere de viață o respirăm, fără a mai reflecta asupra ei. În cea mai măruntă inovație a tinerilor poeți de azi, cunoscuți sau necunoscuți încă, se află îmboldul geniului arghezian, fie ca nevoie a unei alte viziuni lirice decît a lui și a altora dinaintea lui, fie ca dorință de asociere scăpărătoare a unor nemaiîmpreunate cuvinte.

Cititori ai lui, rămași o clipă fără memorie, privim cu ochii ș. gîndim cu vorbele lui întîțișări și fapte ale geografiei și istoriei naționale, trăim vîrsta modernă a ciobanului transhumant în spațiu carpato-dunărean, ne umplem de viziunea de foc a unei purități spirituale, pentru a cărei scoatere la iveală din imundiție și abjecție el n-a ezitat nici să-și pîngărească mîinile. Dăinuind în chip de nutriment intern al culturii, Tudor Arghezi s-a mutat în fiecare dintre cititorii lui.

Disputa sa crîncenă cu lumea și mai ales cu sine este azi o dispută a însești culturii noastre și, după acea lege a marei poezii care, pornind de la metafora cuvintelor, ajunge totdeauna la metafora poetului cu cititorul, ea se va compune multiplu și neîntrerupt cu toți cititorii care, veac de veac, pe durata limbii române, se vor recunoaște în viziunea argheziană, sporind-o totodată cu ecourile sensibilității lor.

Și, amintindu-și de poemul binecuvîntatei trude plugărești, Belșug, adevărat act de naștere al marelui poet, referindu-se la Testament, ale cărui versuri sînt arătate de autorul lor ca deveniri ale „îndemnurilor pentru vite", luate din chiar gura strămoșilor țărani, cîntărind îndelung amestecul indisociabil pe vecie dintre expresia modernă și expresia de bucoavnă mănăstirească, ce se află în opera lui întreagă, observîndu-i practica alternantă a ritmurilor culte și populare, nimeni în acel depărtat viitor al limbii și literaturii române nu va mai deosebi geniul poetului de geniul poporului nostru, care s-a exprimat prin el.

Așa ne apare nouă Tudor Arghezi cel de după lepădarea din urmă, lepădare de veșmintele pămînteșți, și numai așa este el întocmai cum însuși a vrut să fie de-a lungul celor peste șapte decenii de nedesmințit avînt creator. Nimic prin urmare nu ne va convinge că, în jurul mormîntului, a putut fi altceva decît un ritual, o înscenare solemnă, curat joc pentru copii ca în nemuritorul poem de viață și moarte al poetului De-a v-ați ascuns...

VLADIMIR STREINU

săptămîna

ARGHEZI

Pe drapelul negru care a atîrnat zilele din urmă pe frontispiciul unor înalte instituții de cultură, ca o bucată din noaptea veșniciei, anunțînd stingerea lui Tudor Arghezi, parcă lumina nepieritoare a artei sale a scris mărunt, cu caligrafia marelui dispărut, antologica sa poezie De-a v-ați ascuns..., **cu tot fiorul ei tragic și cu înțelepciunea fără margini a echilibrului clasic, izvorîtă din felul de a fi al acestui popor.**

Iată, ciudatul joc „De-a v-ați ascuns"... atît de tulburător transfigurat de Arghezi în simbol, pe coordonatele unui sublim tragic a devenit tristă realitate la o vîrstă matusalemică, și pentru poetul Cuvintelor potrivite, al Florilor de mucigai, al tabletelor și al incisivelor pamflete.

Jocul viclean — „Arde-l-ar focul" — cum îl blestema poetul cu nobilă amărăciune — l-a furat și pe el în seara zilei de 14 iulie, „după scăpătat" (ca-n versul scris cu patru decenii în urmă), cînd de pe firmamentul literelor românești se desprinse un astru aruncînd spre viitor fascicole de mii de ani lumină.

Nu e o lumină miraculoasă. E lumina din lumina spiritualității noastre, din sufletul curat al poporului român, din fulgerul durerilor noastre multiseculare, din focurile haiducilor, din soarele aninat în părul Radei, ori din coșul proptit în șold al Tincăi, lumina satului unde s-a născut frumosul mort Ion-Ion, a cîmpului unde a păscut iezii, lumina încremenită în ochii lui deschiși și după moarte, lumina blestemată a gurilor de tun care-au ucis 11 mii de țărani, la 1907. E lumina din arderile mari ale efortului de a cunoaște care străbate întreaga operă argheziană, lumina bucuriei și-a demnității umane recîștigată plenar în anii socialismului. E lumina din graiul Mioriței, dospind în cuvinte ca soarele în boabele de struguri. De aceea, poate, cuvintele care intră în sfera noțiunii de lumină au o frecvență atît de mare în creația argheziană.

S-a spus că, după Eminescu, vorbitorii de limbă română s-au exprimat altfel, mai profund și mai nuanțat, cu sporul de sensibilitate și gînd lăsat de geniul poetului în mierul cuvintelor. Am fi, cred, în cadrul celui mai riguros adevăr, dacă am spune același lucru și în legătură cu Arghezi.

Vorbirea și scrisul românesc, de după afirmarea lui Arghezi, arată altfel. Și aceasta se va vedea tot mai mult cu trecerea timpului.

Saltul acesta în limba poetică românească l-a realizat el printr-un substanțial contact cu creația populară.

Poezia română cultă, în expresiile ei cele mai înalte, a însemnat întotdeauna de la începuturi și pînă astăzi o sinteză a valorilor spirituale, așezate de generații succesive în plasma versului popular. Aplecați asupra aceluiași izvor folcloric, poeții noștri cei mai reprezentativi au luat din el substanțe și valori diferite, potrivite cu cerința structurii lor artistice.

Alecsandri s-a apropiat de viața poporului mai mult prin baladă. Eminescu prin basm și cîntecul liric. Coșbuc prin totalitatea etnografică. Blaga prin mit. Arghezi, deși are poezii folclorice cu inflexiuni suave, ca Buna Vestire **și** Lîngoare, **(prima amintind de** Fata morarului a lui Coșbuc), **totuși răsturnînd sensurile speciilor și încărcîndu-le uneori cu o pronunțată notă satirică și socială, a rămas în sfera spiritualității folclorice prin „blestem", „descîntec", prin formule aparent stereotipe din „jocurile copiilor" și mai cu seamă prin valorile lingvistice. Căci de la Eminescu și pînă astăzi (alături de Sadoveanu) Arghezi reprezintă monumentul cel mai impunător de limbă poetică. În vers sau în roman, în articol sau cronică, în pamflet sau în tabletă (specie tipic argheziană), fie că a dat glas unui profund și chinuitor zbucium lăuntric, în căutarea adevărului filozofic, fie că i-a blamat și sfîșiat cu fierăstrăul frazei pe netrebnici și exploatatori ; fie că s-a indurerat de soarta celor năpăstuiți în trecut, sau s-a bucurat în anii regimului nostru de triumful socialismului, Arghezi a fost, oricînd și pretutindeni, un artist desăvîrșit al cuvîntului. Cu vehemența verbului cu care i-a stigmatizat pe asupritori, Arghezi, însuflețit de un vibrant patriotism, s-a ridicat alături de luptătorii antifasciști, împotriva odioasei ocupații hitleriste. Pamfletul** Baroane, **cu forța lui de demascare și împotrivire, rămîne o piesă antologică a genului, nu numai în literatura română. Scoborînd din robii durerii unei vecii întregi, limba versului arghezian, bărbătesc, colțuros, uneori cu rezonanțe metalice, transformă biciul îndurat într-un aspru verb pedepsitor. De aceea relația argheziană cu folclorul și limba populară nu e o simplă relație lingvistică, ci una de structură, așa cum a fost la Alecsandri, la Eminescu, la Coșbuc, la Blaga.**

Din șirul lung al precursorilor țărani, poetul a schimbat, „întîia oară, sapa-n condei și brazda-n călimară" și „din graiul lor cu-ndemnuri pentru vite", el a ivit „cuvinte potrivite", cum singur mărturisește în nepieritorul său Testament.

Contribuția lingvistică a lui Eminescu — așa cum observa Tudor Vianu — se realizase în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, în sensul „poetizării" vocabularului, genialul poet căutînd, în general, cuvintele care exprimă emoții delicate, suave ; contribuția argheziană se sprijină pe alte zone lexicale, ignorate pînă atunci în limba literară. În afară de zona graiului cu „îndemnuri pentru vite" — despre care vorbeam —, Arghezi îmbogățește limba poetică, înnobilînd cuvîntul de la mahala, „iscînd" din „bube, mucigaiuri și noroi", desăvîrșite frumusești artistice, care stau alături de puritatea limbii eminesciene — care e, în fond, o a treia zonă lingvistică frecventată de poet. Aceste fapte lingvistice se împlinesc adesea în exprimarea unui univers folcloric cu aspirația spre dreptate, adevăr și echitate socială.

La Arghezi cuvintele au o concreteță uimitoare, de aceea sentimentele și noțiunile exprimate se nasc, trăiesc, se intensifică, se sfarmă și se comportă ca niște vieți autentice, potrivit stărilor pe care le exprimă. În sonurile lor stăruie cînd melancolia liniștei eminesciene, cînd geamătul și scrîșnetul celor oprimați de strîmba orînduire burgheză ; în ele se împletește și murmurul apei, și-al frunzei de fag, topită-n doină, și țăndări de fulger răzbunător.

Dar geniul lingvistic arghezian se impune, în primul rînd, prin puterea de redare a desăvîrșitei unități dialectice dintre conținut și formă, într-o uimitoare varietate prozodică, expresie a bogatului său univers lăuntric.

Înglobînd în firea sa trăsături esențiale ale omului de la noi, Arghezi și-a călăuzit versul după destinul poporului său, împrumutînd în creațiile sale noi ceva din siguranța, optimismul și prospețimea morală a constructorilor socialismului. Vigoarea verbului său cu un caracter din ce în ce mai pronunțat popular, trăiește acum o strălucită tinerețe. De aceea poezia argheziană, pentru a fi pătrunsă deplin se cere uneori plînsă ca doina, alteori șoptită ca descîntecul, sau zvîrlită-n față ca blestemul și „sudalma".

Am greși, desigur, dacă am reduce complexa personalitate argheziană numai la o dimensiune folclorică și națională și dacă am ignora relațiile ei cu spiritele strălucite ale culturii universale, cu poeți ca Villon și Baudelaire sau cu prozatori ca Rabelais, Swift, Cehov ș.a. Dacă am insistat, totuși, numai pe această latură, refuzînd exemplele — este pentru că o socot o latură esențială și cea mai evidentă a personalității lui poetice. În această împrejurare o singură strofă îmi îngădui să citez, — aceea ce învie astăzi pe buzele fiecărui cititor al lui Arghezi :

„Carte frumoasă, cinste cui te-a scris,
Încet gîndită, gingaș cumpănită ;
Ești ca o floare, anume înflorită
Mîinilor mele, care te-au deschis".

Cinstire veșnică pe care o săpăm pe fruntariile operei argheziene, alăturîndu-i cuvintele scrise pe cenotaful marelui florentin din biserica Santa Croce : ONORATE L'ALTISSIMO POETA !

ION DODU BĂLAN

CARTE POŞTALA

AVALA

Belgradul seara are ceva pașnic de port ostenit. Dunărea e placidă ca la Bratislava, nu tresare, nu are dramă. Este o apă liniștită care reflectă siluetele vechi și noi ale acestei așezări. Așa va fi în cîțiva ani Galațiul nostru dacă vom găsi un Mestrovici care să-i așeze deasupra promontoriilor siluete de piatră și bronz de valoarea și inspirația acestora de aici.

În locul unde un alt fluviu își aruncă brațul de apă în oraș — sculptorul a lăsat să răsară din daltă un bărbat gol ținînd o sabie și un porumbel. Ideea de pace și război nu are nimic ostentativ. Mă gîndeam privind această anatomie la vina de modernism, suportată atîta vreme de acest clasic echilibrat· îndrăznind cu gust și viziune înaintea altora Poate senzația era întărită și de faptul că văzusem expoziția Picasso instalată în localul fantast al Sălilor de Artă Modernă, putînd să măsor cutezanțele în timp. La drept vorbind și spaniolul aceasta devine clasic pe măsură ce vremea se scurge. Mitologiile *și* corridele *lui au un aer așezat în comparație cu produsele abstracte aflate mai sus, la etajele cortului de piatră care le adăpostește pe toate. Satiri și nimfe într-un obsesiv joc erotic, cerul gol al Spaniei și freamătul uciderii taurilor în cîteva linii. O mare siguranță, o genială interpretare a vieții cu o trăsătură sigură, fără ezitări. O lume contorsionată, smulsă din echilibrul ei milenar, materia pornind aiurea din ea însăși, apoi reconstituită, reinterpretată în tuș. Lîngă această dovadă demiurgică a talentului original, copiile infantile ale altora te întristează. Sînt prezenți toți — de la Miró pînă la Dali, dar ce păcat, calchierea se simte evident, e nerușinată. Îl prefer deci pe acest limpede Mestrovici care a construit și el pentru eternitate cu mijloacele bune ale clasicismului.*

Mormîntul Eroului Necunoscut de pe muntele Avala este un imens cenotaf de granit negru vegheat de opt koree zdravene, opt țărănci, simbolizînd republicile care au dat morți acelui război, acum depărtat, uitat, opt mame care veghează la odihna eternă a fiului lor necunoscut, ucis aici pentru apărarea patriei. Ideea artistului e de o mare, dar puternică simplitate. Poate că în locul său nu aș fi acceptat faclele de operetă din sticlă gofrată și aș fi ars spirt în imense cupe de aramă. Locului sever, recules, îi lipsește fumul, un nor verzui care să rătăcească la bătaia vîntului ca un spirit al locului în jurul muntelui.

Ceea ce dă însă mister și un sentiment straniu de solidaritate cu odihna miilor de morți integrați în simbolul Eroului anonim sînt licuricii ce mișună în iarbă într-un dans mirific de legendă. Tot muntele noaptea este sfîșiat de traiectoriile lor neprevăzute. De sus, de pe treptele grele de piatră lucioasă sub placa neagră a cerului, urcă milioane de lumini, într-o procesiune infinită Ființe nevăzute au aprins lumînări în memoria dispăruților. Sintem pe un tărîm necunoscut între viață și moarte. Mestrovici a gîndit instinctiv acest spectacol concepînd drumul pînă la monumentul său ca pe o Golgotă străjuită de copaci foșnitori.

Avala este în această seară de iulie un Graal imens dominat de amintirea unor necunoscuți plecați într-un tărîm ce ne va deveni curînd sau tîrziu tuturor familiar.

Țărăncile de piatră ale lui Mestrovici poartă pe cap vase tradiționale, în care probabil cineva a pus vama morții : grîul în care germinează spiritul omenirii.

EUGEN BARBU

fișe

Tudor Arghezi — Robert Browning

Nu de mult a apărut o poezie a marelui nostru Arghezi, de-o atît de acută și dureroasă tensiune lirică prin limpiditatea de lacrimă a sincerității, încît e comparabilă numai celor mai rare și pătrunzătoare accente din marea lirică universală.

Ea poartă titlul **Ție, cărela... :** „Crăp ușa cu sfială / Odaia ți-este goală / În perini se păstrează încă / O urm' a capului adîncă. / La pat, stingheri, pantofii tăi de catifea / Și pe cearceaf o pată de cafea. / M-am întîlnit prin casă / Cu-o umbră vaporoasă / De cînd pierișI, mi te-arătai întîi. // Măcar ca umbră, rogu-mă, rămîi".

Cîndva, cu începere din 1927, data apariției **Cuvintelor potrivite**, cu „luciditatea lui sclipitoare" (așa cum scria recent Al. Dima), Pompiliu Constantinescu în cronicele consacrate fenomenului Arghezi, îl numea pe poet „un ultim mare romantic". Intuiția criticului, pierit prematur acum aproape un sfert de veac, și a cărui operă (în curs de retipărire) se întinde cuprinzătoare, intens și impresionant pe un interval de două decenii, rămîne pentru multă vreme valabilă și în prima linie a scrisului truntașilor criticii românești.

Intuiția criticului s-a dovedit excepțională. Ca dovadă apare poezia citată și care e asemănătoare ca atmosferă și sensibilitate lirică, intimistă, cu prima din cele două celebre poezii ale lui Robert Browning (1812—1889), el însuși clasat **mare poet post-romantic** cu titlurile **Love in a Life** și **Life in a love.** Spre comparare o dăm în echivalența noastră sub titlul **O dragoste într-o viață :** „Dintr-o odaie-n alta / Gonesc prin casa / pe care-o locuim. / Nu-ți fie teamă, inimă, o vei găsi acum / Nu doar fioru' unei perdele / Rămas, și-al patului parfum. / Peretele-atingîndu-l chenarul i-a-nflorit, / De-un fluturat de-o pană oglinda a sclipit."

Robert Browning e socotit în țara lui, de mulți cititori, ca fiind, după Shakespeare, cel mai mare poet. Așa cum există o societate a **Prietenilor lui Shakespeare**, există și una a **Prietenilor lui Browning.** La Baylor University în Waco din statul Texas S.U.A., ființează o vastă Bibliotecă, — Browning Library, — care cuprinde opera poetului, manuscrisele lui, precum și tot ce s-a scris în toate limbile globului despre el. De altfel și în New-Orléans, Universitatea îi poartă numele.

La o sută de ani depărtare în timp, poezia **ultimului mare romantic**, așa cum îl definea Pompiliu Constantinescu pe Tudor Arghezi, întîlnește ca inspirație și ca factură, datorite unor dramatice situații analoge, poezia **marelui post-romantic englez** Browning, al cărui inveliș uman odihnește în Colțul Poeților din Westminster Abbey din Londra.

BARBU SOLACOLU

La „Cronica"

Reconstituind drumul vieții și operei lui Tudor Arghezi, istoria literară va avea de reconstituit nu o singură epocă, ci mai multe, căci marele poet și-a afirmat personalitatea artistică ieșită din comun încă din anii adolescenței, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, a dominat Parnasul românesc al perioadei interbelice și a devenit un nou Luceafăr al liricii naționale în epoca contemporană.

În vasta reconstituire istorico-literară ce va trebui să o închinăm marelui dispărut, un loc de însemnătate aparte îl va ocupa activitatea sa la revista *Cronica*, pe care o editează și o conduce împreună cu bunul său prieten Gala Galaction, cu începere de la 12 februarie 1915 și pînă la 7 februarie 1916. Deși structural deosebiți ca temperament, convingeri intime, viziune și preocupări estetice, cei doi vechi prieteni se conciliau admirabil, se respectau reciproc, rămînînd fiecare cu individualitatea lui, dar bine înțeleși asupra faptului că ceea ce gîndeau și simțeau trebuia spus cu sinceritate, cu franchețe, în cea mai desăvîrșită formă de artă. Conlucrarea lui Tudor Arghezi cu Gala Galaction putea provoca nedumeriri. Poetul, ex-ierodiacon, de o totală independență, își crease faima, prin *Facla* și ziarul *Seara*, de temut și virulent pamfletar antimonarhic și anticlerical. Nuvelistul, defensor ecleziastic în viața civilă, profesa o literatură fundamental lirică, dominată de reverie, contemplativă și interiorizată. Pentru a preîntîmpina și spulbera orice reproșuri, Gala Galaction publică, în cel de-al doilea număr al *Cronicii*, articolul *Amicul meu, Tudor Arghezi* ,în care spunea :

„Ne înfățișăm astăzi, alături, în fruntea revistei *Cronica*. Tovărășia aceasta va părea unora curioasă. Unii cititori ai lui Arghezi vor găsi că paginile mele miros prea mult a biserică. Unii cititori ai mei vor găsi că nu-mi stă bine alături de Arghezi. Și unii și alții, de vor avea bunăvoință, se vor dumiri curînd. Nu e vorba să împăcăm ori să ametim apucăturile și convingerile noastre. Sîntem prea sinceri ca să ne amăgim cu o așa iluzie. Rămînem fiecare așa cum sîntem.

Tovărășia noastră joacă pe o singură țîțînă : să spunem din toată inima și cît mai frumos ceea ce gîndim. Ne susține încrederea imensă pe care o avem unul într-altul că nu putem minți nici nouă, nici celorlalți. Și prin acest spațiu, în gratia de fier a certitudinii — despărțitoare, în alte priințe — se pot cuprinde viguros două mîini muncitoare !".

Cuvintele lui Gala Galaction n-au fost infirmate de activitatea ulterioară a revistei. Dimpotrivă, și-au aflat o aplicare practică în mod constant. Ele s-au asociat de la început orientării pe care Tudor Arghezi a imprimat-o *Cronicii*. Într-o profesiune de credință, din primul număr, poetul preciza că publicația pe care o conduce va fi o tribună de manifestare liberă, potrivit cu temperamentul și convingerile oricărui colaborator, totuși cu un distinguo : în fiecare atitudine să se simtă vibrația vieții sale, cu toate aspectele ei, exprimată la o ridicată temperatură artistică. „Nu vroim să se înțeleagă că deschidem cititorului chibzuit aceste pagini cu indiferență. Fără patimă, să trăiască nu merită nimic, spațiul măcar al unei clipe. Noi aducem ceva mai mult, o emoție : atîta timp cît emoția crește, virginitatea sufletului durează neatinsă... Cititorul are să găsească și subt pana noastră cuvintele care mărginesc în genere acțiunile și fac că unele activități se numesc politice față de altele care poartă eticheta de literare sau artistice. Am dori să risipim noțiunile acestea și să le amestecăm într-o singură imagine, care să fie viața și prin care să treacă ochiul cercetătorului, încruntîndu-se sau strălucind".

Cronica a fost, în egală măsură, o revistă literară și de atitudine civică. Prezența masivă o au, bineînțeles, cei doi directori ai ei, Tudor Arghezi și Gala Galaction. Aceștia au oferit cu larghețe posibilitatea de afirmare și altor scriitori ai vremii, unii dintre ei tineri pe atunci, aflați în fața începuturilor literare. În paginile *Cronicii* s-au întîlnit, cu versuri, scrieri în proză, articole, Perpessicius, Adrian Maniu, Demostene Botez, Paul Zarifopol, Ion Vinea, V. Demetrius, I. C. Vissarion, Emil Isac etc.

Tudor Arghezi semnează și versuri și viguroase pamflete. Trebuie să amintim că în *Cronica* poetul apare într-o nouă ipostază lirică, definitorie pentru întreaga sa evoluție ulterioară. Poezia *Belșug*, apărută în numărul 10 din 12 aprilie 1915, marchează ca o piatră de hotar (observația aparține lui Șerban Cioculescu), trecerea de la fluența și viziunea înrîurită de simbolism a versurilor anterioare, la concretismul imaginilor, la materializarea noțiunilor abstracte și a limbajului poetic, la integrarea în zone umane și sociale mai precis delimitate.

Prin revista *Cronica*, fenomenul liric arghezian, unic și inegalat în literatura epocii contemporane, își inaugurează impetuoasa lui strălucire.

TEODOR VÂRGOLICI

Atlas în timp

Nicu Zugravu

Cam pe la mijlocul veacului trecut, în Oborul Bucureștilor, mișunînd de țărani veniți duminica la tîrg, de meseriași ai feluritelor bresle, care-și lăudau marfa cu strigăte asurzitoare, de forfota pestriță a gospodinelor, cărăușilor, geambașilor, milogilor, bragagiilor, negustorilor ambulanți fără număr și nume — un băiat pricăjit rinduia și el, pe un colț de rogojină, cîteva iconițe lucrate cu destulă îndeminare și așteptă încrezător, poate se oprește vreun mușteriu... Se opreau mai ales bătrînele, privind lung cerețile făpturi zugrăvite pe scîndură și chipul palid, cu ochi negri, cuminți, al meșterului de-o șchioapă.

— Cîn'le făcu, maică ?

— Eu, săru-mîna !

— Cum, maică ? Păi de cîți ani ești ?

— De treisprezece, da'le fac mai de mult...

— Mare ți-e mintea, Doamne ! Și cum îți zice ție ?

— Nicu !

Țărăncile se înduioșau, clătinau din cap a mirare, scoteau doi-trei sorcoveți și luau o icoană s-o pună acasă, sub candelă, cu busuioc.

— Mîini nevinovate, soro, milostivirea Domnului ! zicea cîte una ștergîndu-și ochii cu testimelul.

Nicu stringea banii într-o legătură și-i ducea maică-si, femeie amărîtă, văduvă cu cinci copii. Meșteșugul icoanelor îl învățase împreună cu fratele mai mare, Ghiță, pe lîngă Anton Chladek, un bănățean ursuz dar cumsecade. Crescînd, își dă seama că poate lucra și singur : avea mînă bună, mai ales pentru chipuri și peisaje, iar meseria era căutată. La 16 ani e chemat la Căldărușani, unde migălește sfinți toată vara. Urmează mănăstirea Zamfira, pe valea Teleajenului, apoi Agapia, în munții Neamțului. Puchenii Mari, către Ploiești... Istoria picturii române susține că mănăstirea de la Pucheni e ultima operă de zugrav a lui Nicolae Grigorescu ; în toamna aceluiași an, 1861, tînărul autodidact pornea cu vaporul pe Dunăre, la Viena, și de acolo mai departe, la Paris, la învățătură. Parisul — adică pădurea Fontainbleau, școala de la Barbizon, Millet, pictorul plugarilor, și Courbet, adversarul moderat al academismului, gesturile și replicile scînteietoare ale confraților într-un penel, căutările înfrigurate, îndoielile, elanurile, visurile nedefinite...

Totuși, nici studiul, nici călătoriile, nici influențele, nici gloria ulterioară, nimic din tot ce s-a petrecut în lunga existență creatoare a omului acesta, care a închinat picturii șase din cele șapte decenii de viață, nu i-au schimbat structural înclinația firească : timp de șaizeci de ani, Grigorescu a pictat icoane.

Bărbați și femei, copii și flori, clădiri și copaci, obiecte și vietăți — toate nu sînt altceva în pînzele și desenele lui, decît ipostaze ale sfintei materii, pe care o venerează și o slujește. Un duh dumnezeiesc adie din omul acesta, o compasiune organică pentru ce există — nu bunătatea creștinească, nu înțelegerea filozofică, nici măcar panteism — altceva, dincolo de formule — și de aceea el iluminează tot ce atinge și face pururi același lucru. Icoane — țărăncuța din Muscel, cu mărgele albastre, ca și Catrina țiganca, zisă de la Ghergani, nevinovăția senină și senzația pretimpurie a voluptății, sub biciul singelui afurisit... Icoane — cămărașul Șutu, mai ales acea mînă dreaptă, cu degete nepămîntești, ca și mocanul neted, tăios, dur ca o bîtă din lemn de corn... Prizonierii turci, imagini ale fatalității tragice, bătrînii evrei, întruchipări ale bigotismului lezat și suspicios, vagabondul napolitan, acel fluieră-vînt, stînd pe o balustradă în amurg, cu pata singerie a cămășii în dulcele galbenstins al peisajului, ca o viperă într-un coș cu mimoze, ramura de măr în vasul de lut, bună-vestire de primăvară, Cheile Dîmbovicioarei și Bărăția din Cîmpulung, două lăcașuri de suflet românesc, trupul de femeie tînără și trunchiurile atletice ale copacilor, deopotrivă înfiorate de circulația sevei, boulenii triști și răbdători ca pămîntul, case de țară, atît de omenește obosită, ca o mamă cu copii mulți — ce sînt toți și toate, dacă nu icoane, fragmente dintr-o mare frescă laică ?

Nu cunosc alt artist atît de blînd fără a fi molatic, atît de natural fără a fi vulgar, atît de încrezător în lumină, tocmai pentru că resimte umbra cu intensitate... Și deslușesc, într-adevăr, o adîncă sfințenie în omul acesta, care se mîndrea că e țăran și că e român, trudind cu îndărătnicie de plugar, timp de șase decenii să zugrăvească, icoană după icoană, infinitele forme, și chipuri din acest unic cer, care este pămîntul.

DAN DEȘLIU

Tudor Arghezi

„NOAPTEA"

Noaptea încheie, ca un cîntec de lebădă, șirul volumelor antume ale lui Tudor Arghezi, reluînd motive vechi în modulări noi, asociindu-le altora iscate din experiențe recente, într-o litanie de amurg, cînd sonurile zilei se împerechează cu tăcerile nocturne, anunțînd ceasurile de cumpănă ale întrebărilor fundamentale. E și aici, ca și în *Frunze*, în *Poeme noi*, *Cadențe*, *Silabe* sau *Ritmuri*, ca și în primordialele *Cuvinte potrivite*, aceeași substanță lirică în necontenită mișcare, efervescență și înnoire, răspîndită în direcții cardinale, mai puțin dramatică poate ca altădată, stînd acum sub semnul înțelegerii senectutice, al echilibrului moral și sentimental, sustrasă de sub povara anxietăților, dar nu mai puțin tulburătoare prin semnificațiile ei umaniste. E o poezie făcută din amintiri și ecouri, din șoapte, foșnete și tăceri, cutreierînd în zbor diafan ținuturile lui „nu știu cine" și „nu știu ce", ale lui „nicăieri", „ceva", „cineva", „unde" și „neunde", ale lui „parcă", „poate" și „pe nestiute", în tradiție romantică și simbolistă, încercînd cuprinderea în cuvînt a ceea ce e taină, nedefinit, ambiguu și inefabil.

Noaptea are, firește, aură de simbol, semnificînd ceruțile liminare din care s-a născut lumina cea dintîi sau întunericul din urmă spre care se petrec, asfințind inevitabil, existențele. Dar și valoare de cadru ideal pentru meditația cu subiect filosofic, pe marginea vieții și morții, universului și alcătuirii lui, clipei și eternității, miracolelor infinite ale lumii. Motivul nopții, în ambele ipostaze, întovărășește de altfel, lirica argheziană încă din placheta de debut, ca în zguduitoarea *Duhovniceasca*, unde fiorul metafizic transcende realitatea palpabilă, învăluind moleculele firii în aburul fantomatic al misterului cosmic : „Ce noapte groasă, ce noapte grea ! / A bătut în fundul lumii cineva. / E cineva sau, poate, mi se pare. / Cine umblă fără lumină. / Fără lună, fără luminare / Și s-a lovit de pomii din grădină ? / Cine calcă fără zgomot, fără pas, / Ca un suflet de pripas ? / Cine-i acolo ? Răspunde ! / De unde vii și ai intrat pe unde ?" Sau ca în *Icoană* unde (intenția e acum picturală), „Noaptea întinde scoarțe, plocade și covoare. / Urzite cu zigzaguri și cu chenar mărunt. / În care se repetă izvodul la culoare / Și chipurile crucii și florile, cum sunt", — și mai ales (spre a nu mai cita exemple și din alte volume) *Graiul nopții*, unde motivul fundamental e tălmăcit printr-un altul (al cucuvelei), reluat peste decenii în *Pauza mea*, ca expresie, și de data aceasta, nu atît a ideii de noapte, cît al aceleia de veghe, de trezie : „N-auzi ? E două noaptea. E vîntul în grădină. / Și în fereastra ta e tot lumină. / Ce-astepți ? Odihna lumii a și-nceput de mult. / Sîrul de ore moarte să treacă mi-l ascult / ... / Mai fuge după mine un gînd cel mai ascuns. / La mine încă somnul odihnei n-a pătruns. / ... / Eu nu știu ce-i odihna. Mă știe cucuvaia / Care-mi păzește noaptea, fereastra și odaia. / Tovarășa de noapte, de fiecare clipă, / Acoperit de blînda și dulcea lui aripă". De la *Frunze* (1961) încoace (mai exact : de la *Cîntare omului*, 1956), fără a mai cunoaște frecventa de altă dată, motivul nopții se eliberează progresiv de implicațiile cutremurător tragice, ca și de acelea strict decorative, corelîndu-se uneori, asemenea aceluia al serii și al toamnei (nu mai puțin frecvente și ele în opera argheziană), cu ideea de vîrstă și mai ales cu aceea de liniște (evident aparentă) aproape absolută, cînd imaterialul capătă parcă imaterialitate, iar sufletul scuturat de pulberi intră în contact nemijlocit, autoscopic, cu sine, cu trecutul și cu viitorul, ca în *Pribegie* : „Pribeag prin noaptea lunii, nelinistea mă fură. / M-am întîlnit cu mine la cîte-o cotitură. // M-am despărțit în două cu-o pravilă-nțeleaptă : / Unul colindă lumea și celălalt așteaptă. // Ce-astepți între morminte de piatră și statui ? / Vorbirea și cuvîntul din urmă-al nu știu cui", sau cu cosmosul, cu timpul și cu amintirile, ca *Între zodii* : „O voce umblă-n crucea nopții, poate-o șoaptă. / Parc-o aud și parcă nu / Vorbind cu dumneata și tu. / E singurătecă și depărtată. / Mă strigă cîteodată. / Se-aude, se arată / Suspinată. / E poate un ecou, un semn, un funigeu / Al unui gînd de prin trecutul meu / Rămas pe lîngă vreo fîntînă. / Într-un salcîm ori în țărînă. / Care mă caută crezînd că m-a pierdut. // Cățelul amintirilor mă latră. / Mă caută-n văzduh și-n piatră".

Motivul amintirilor (frecvent, la rîndu-i, în poezia lui Arghezi) se leagă însă, în *Noaptea*, mai ales de evenimentul biografic, familial, într-un context ce scoate în lumină (ca în numeroase alte piese din plachetele anterioare) fizionomia soției ideale, înțelegătoare, atente, sensibile, purtînd virtutile exemplarității. Cel ce în tinerețe își definea iubita „logodnică de-a pururi, soție niciodată" (*Cîntare*), devine, în timp, înscriindu-și în privința aceasta numele printre excepții, unul dintre cei mai consecvenți poeți ai fericirii conjugale, ai împlinirilor erotice, ai femeii mamă și tovarășă de viață. Moartea Paraschivei, în vara lui 1968, a adus firesc lirismul arghezian la hotarele elegiei, ca în *Manuscris* : „Ar fi vrut să nu mai spună, / Că plîngînd mereu la lună, / Umblă-n gol și în furtună. / Noaptea fără de hodină, / Ziua fără nici lumină, / Sufletul meu, părăsit / De ce-a fost și-a fost iubit. / Frîntă-n cîrje subsoara. / Căutase primăvara. / Lacrimile mele-amare / Mi le-adun pe fiecare / În condei și călimară / Drept aghiasmă funerară. /

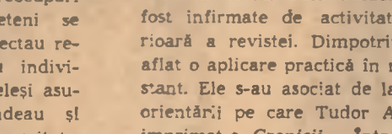

cronica literară

de AUREL MARTIN

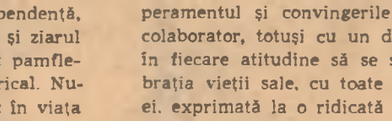

Și-acest plînset mut, închis, / Mi se cheamă manuscris", și mai ales al evocărilor, ca în *Balada Paraschivei din Bunești Bucovinei* (cu reverberații intens patriotice) și cu deosebire în antologica *Ție, cărela*, de o răscolitoare simplitate : „Crăp ușa cu sfială. / Odaia ți-este goală / În perini se păstrează încă / O umbră-a capului adîncă. / La pat, stingheri, pantofii tăi de catifea, / Și pe cearșaf o pată de cafea. / M-am întîlnit prin casă / Cu-o umbră vaporoasă. / Decînd pierișI, mi te-arătai întîi. // Măcar ca umbră, rogu-mă, rămîi".

Egal mereu siesi, Tudor Arghezi nu a fost niciodată poetul unei singure teme (nici măcar al unui grup restrîns de teme) și nici al unei singure corzi, ca Bacovia bunăoară. Raportat la contemporani, prezintă cazul rar al poetului complet, sensibil multidirectional, în stare să se metamorfozeze de la an la an, încît fiece volum evidențiază o altă fațetă a geniului său polivalent. Spirit deschis, de o mobilitate intelectuală și afectivă extraordinară, n-a cunoscut în nici un sens epuizarea. *Flori de mucigai* însemnează altceva decît *Cuvinte potrivite*, *Hore* altceva decît *Versuri de seară*, *Cîntare omului* altceva decît *1907*, iar *Frunze*, *Cadențe*, *Ritmuri*, *Noaptea*, altceva decît *Stihuri pestrițe* sau *Prisaca*. Diversitatea problematică și stilistică, întregind o unitatea de viziune dintre cele mai personale, caracterizează, încă de la cartea de debut (unde conviețuiesc *Testament*, *Psalmii*, *Jignire*, *Oseminte pierdute*, *Duhovnicească*, *De-a v-ați ascuns...*, *Blesteme*) și aproape fiecare plachetă, demonstrînd, în chiar sînul aceleiași etape, nescontate disponibilități lirice. *Noaptea* e, și sub acest aspect, semnificativă, cuprinzînd și o parte din motivele cultivate cu relativă predilecție de Arghezi, de-a lungul celor peste 70 de ani de activitate poetică, dar și cîteva din modalitățile de expresie (folclorică, vers clasic, vers liber) utilizate în același răstimp. Nu e greu de observat, de altminteri, parcurgînd atent sumarul, că în afara motivelor amintite, placheta impune și altele, tot atît de specific argheziene.

E vorba mai întîi, de motivul psalmilor, mai corect spus al dialogului cu divinitatea Hotărît lucru, de la o vreme dialogul acesta se poartă de pe alte poziții decît cele inițiale, arcuind un alt tip de întrebări decît cele de natură gnoseologică. În anii *Cuvintelor potrivite*, jinduind după cer și visînd cunoașterea absolută, Arghezi exclama : „Vreau să te pipăi și să urlu : «Este !»" sau, cum remarcă azi în *Bine și rău* (reluînd o idee exprimată într-o mai veche *Inscripție pe Biblie* și într-o serie de *Psalmi*), „Între nădejde tristă și-ndoială. / Te-am căutat prin bolta siderală. / Te-am căutat pe unde și neunde / Îți bănuiam făptura că se-ascunde. / Te căutam în tainica ta lipsă / Prin Testamente și Apocalipsă. / Să fi rămas un loc nemaiumblat / Pe unde nu te-am căutat? / Cînd socoteam că te-am găsit, / Se și-nălța în dreptul tău un zid..." Creatorului de „frumuseți blajine", „negăsitei arătări", îi pune acum (în aceiași poem) întrebări de esență riguros etică : „Dar mare-aprinzătorule de stele, / Cum de-ai făcut și-atîtea lucruri rele ?" Dumnezeu, în noua viziune argheziană, e dezaureolizat de însușirile lui superlative, canonice, și interpretat, într-o poezie complementară *(Aluatul)*, nu ca întruchipare ideală a virtuților însumate, ci (în anume înțelesuri) ca o entitate inferioară omului însuși : „Te căutam prin lume să mă-ntîlnesc cu tine. / Să-ți spun că ce făcusesi putea ieși mai bine. // Cînd mică-mea frămîntă aluatul, mă-nțelegi ? / Ea scoate-ntotdeauna din vatră pîini întregi" Sau (ceea ce, din unghi religios, e și mai grav) ca nepriețen al omului, precum în *Psalm* (datat ianuarie 1967) : „Nu mi-ai vorbit de lacrimi niciodată, / Dar lacrima-i în mine adunată. / M-ai îndemnat să joc, să cînt, / Și nu mi-ai pomenit și de mormînt. // Tu n-ai făcut pămîntul din milă și iubire. / Îți trebuia loc slobod, întins, de cimitire". — și în *Litanie* : „Nu ți-am cerut nimic, și niciodată. / Și nu-ți pricep minia răzbunată. / As desluși că-n gîndul Tău / De multul bine-ți pare rău. // Aripa mare mi s-a-nchis, Ce-mi fu mai scump mi l-ai ucis..." Că Arghezi nu afirmă aici (cum nu afirma nici în *Psalmul* publicat în *Luceafărul*, nr. 3 din 1959) convingeri ateiste, cum ar fi tentați unii să gîndească, nu încape nici o îndoială. Cum nu încape nici că vechiul teism pare să se fi convertit, în poemele din *Noaptea*, în antiteism.

E vorba, apoi, de motivul patriei, materializat în sentimentul legăturii anteice dintre poet și pămîntul țării și al legăturii confraterne cu oamenii acestor plaiuri. Mai puțin exploatat în primele volume, unde elanurile lirice cutreierâ cu precădere alte zone, prezent însă în cîteva texte (printre care o excelentă poemă confesivă, *Întîmpinare*, din *Cuvinte potrivite*), patriotismul arghezian (cu temeiuri sentimentale subliniate încă în *Testament*) irumpe elocvent în toamna lui 1940, ca o replică la dictatura legionară, în *Flautul descîntat*. Ciclurile *LetopisețI* și *Carnet — mai 1944* (o inedită, aparținînd acestuia din urmă, intitulată *De înviere*, figurează în *Noaptea*), mustind în revoltă, comentează amar soarta tragică a României împinsă într-un război nedorit, populată de cruci și de invalizi, adusă la sapă de lemn. După Eliberare, filonul patriotic va alimenta consecvent inspirația argheziană, devenind în ultimii ani unul din izvoarele ei predilecte, alături de sentimentul împlinirilor, al satisfacției, al toamnelor bogate. Pe dimensiunea aceasta, *Frunze* și plachetele ce-i urmează oferă, în paralelă cu poezia amurgurilor și a nopților, imaginea unui suflet sedus de luminile solare și de prospețimile primăvăratice, vibrînd proaspăt și întinerit la peisajul României socialiste (*Bunădimineața primăvară !*), cîntîndu-i, departe de meleagurile natale, bogățiile (*Mamă țară*) sau evocînd crîmpeie înălțătoare din istoria ei zbuciumată (*Balada Unirii*). În *Noaptea*, din aceeași perspectivă solemnă, motivul e reluat în *Tainul meu*, comunicînd emoția poetului la știrea că scrisul său mîngîie și e alean pentru „oltean și moldovean", în *Latium* (poezia dublează, ca semnificație, o mai veche *Dacică*), unde gîndul e împins la mosteniri ce vin spre noi „de mii de ani". În *Balada Paraschivei*... Și mai ales în *Apele tăcute*, unde Argeșul și Oltul, „rîuri gemene fecioare", sînt invocate ca simboluri ale eternității naționale : „Limpezi cum le-am cunoscut, / Sapte văi au străbătut. / Sapte neamuri le-au băut, / Pline ca și la-nceput". Destinul lor este de a fi „beteală pe vecie-n / Fericita Românie".

OVIDIU GENARU

Cu fruntea pe cronici

Iulie, iulie scînteiază mesteceni
tăiuşuri de veşti,
călăuzule, inima ta
e-un cenuşar de poveşti.

Trecu semănătorul prin cer
şi-mprăştie făclii.
O, liniştit, cu fruntea pe cronici
în această ţară nu se poate dormi.

ION IUGA

Iulie

Apele ard în căldări de piatră
şi iarba leneşă plezneşte-n nisip,
pe picioarele fetelor se supune lumina
voci în măşti de bronz ;
vîntul doarme decolorat
în părul lor de vînt pătimaş.

Tăioasă raza bolnavă
coboară-n leşin, se-ncreţeşte în sălcii
de somnul nostru.
Ţărmul dintre noi
ne poartă săgeţi-torţe
s-aprindem paşilor sprijin.

Incendiate pinze de apă
umbrele ridică-n noi
şi pragul rîului
sub trupul fetelor se retrage
să ardem, să ardem...

ION SEGĂRCEANU

Glorioşii

Pămîntul ţării, celebrat de ploi,
Păstrează în adîncurile lui
Coloane nesfîrşite de eroi
Pietrificaţi sub ierburi în statui.
Un sînge cald, stăruitor prin vreme,
Pulsează-n lutul reavăn — carne vie.
Că de-l atingi cu versul din poeme
Istoria, ritmînd în steag, învie.
Vulturi de bronz sculptaţi pe obeliscuri
Planează peste cîmpuri în eter,
Despică timpu-n zborul lor sever
Rotind spre soare stemele din pliscuri...

Slăviţi de-apururi fie-acei bărbaţi
Ce moartea înfruntînd-o, se luptară
Căzînd semeţi cu faţa spre Carpaţi.
Cu numele tău sfînt pe buze, ţară !
Cinstindu-ni-i, cum ne cinstim strămoşii,
Mari torţe-aprindem — jerbe pămîntesti
La Jiu, Mărăşti, Oituz şi Mărăşeşti
Pe unde-şi dorm azi somnul glorioşii...

DAMIAN URECHE

Amiază la respiraţia cîmpului

S-a maturizat şi grîul pătimaş.
Vine spre noi prea încărcat de vară.
Vine cu străbuni şi cu urmaşi,
Vine grîul mare cît o ţară.

Nu-l întîmpinaţi. Soseşte singur.
Anotimp tărăgănat cu plugul.
Periniţa umple cîmpu-n locul lui.
Dansul cîntăreşte uneori belşugul.

Înclinat cu-nsărcinări de aur,
Vine grîul ca un sens anume,
Implinind un ritual mai galben
Decît toate toamnele din lume.

E o tînără amiază căutată
Şi acum lîngă părinţi irumpe.
Fără să cunoască marginile noastre,
Vine grîul tras de raze scumpe.

OVIDIU HOTINCEANU

Sămînţa

De la bobul de grîu în jos : fala pămîntului
Se pregătesc fiare de plug în trei capete de sat
Se afună sudoarea pe cămaşa purtată în ziua nunţii lui
Lagănă-l femeie pe bărbatul tău
Să se facă ziuă şi să-nceapă facerile
Curge un izvor la capătul dinspre miazăzi
Şi izvoru-i liniştor
Mai cu jele, mai cu dor.
Somn cu ghemuri şi cu abur proaspăt
Şerpe ce eşti pămîntule, şerpe
Pe şalele pietrelor încolăcit şi descolăcit.

★

Bucură-l cu lacrimi şi moarte de bătrîn
Fă-l să rîdă-n apa unei ciuturi
Leagă-i la dirlogul calului, năframă
Albă-n cele patru vînturi.

Se face flăcău
Şi-o necinsteşte cu voia ei încăodată
de fată mare.
Clinele se ia după ziua care pleacă
Viermii pămîntului viermii copacilor
Viermii văzduhului
Îşi caută locuri pentru vară, în tot ce-i rodnic
Şi se face dinspre noapte.

★

Neasemuire cu alte fîntini
Văzduh cădelniţînd stele.

★

Dacă ai nevoie de un braţ, sînt în partea ta stîngă
Trimite-mă pe mine cu Vicleimul
Trimite-mă pe mine ostatec
Lasă-mi doar un taler în chimir
Şi voi împărţi apa şi piinea cu un frate de-al meu
Eu îţi pot spune cine l-a tăiat
Pe omul cel blînd, cu brişca, cruce peste cruce
Trimite-mă acum
Înainte de a da grîul peste oasele morţilor
Dacă îţi trebuie piatră
Mă bag sub un munte şi-l răstorn încoace
La Mănăstirea dintr-un Lemn
Dacă e nevoie de cer, orbesc
Tălmăcind semnele timpului după zăpadă numai

C. PILIUŢA „Portret"

Fă-i un semn, femeie, la ureche
Fluier dă-i prin osul biciului trăznit
Pune-i slană-n traistă şi desculţă
Ţine-te de el pînă la asfiinţit.

★

Călare ştie a merge, lemn ştie a ciopli
Ard de sălcii apele în baltă
Puieşte peştele, e un zbor în zborul de-ntoarcere
Într-un coşer a murit un şerpe, de iarnă lungă

Umple-i mîna cu boabe, femeie
La capătul somnului
Suflă-n lampă şi ţesală-i vitele
Dacă ai dudă, fă-i-o de trebuinţă
Întoarce-te lîngă el în somn şi mai aşteaptă
Nu-ţi fă de dragoste, ci aspră fii
Dă ograda de-o parte şi fă-ţi de lucru la cuhne
Nu aştepta cuvinte altele decît cele spuse.
Clinele cunoaşte vecinii pe de rost
Latră pe oricine : mame tinere, bătrîni şi colţul ierbii
Dar i se dă drumul după stăpîn
Să-l apere de negura pămîntului nou
Latră a negru cîmpul pînă la amiez
Nu intră-n arătură
E o haită în el scheunînd nesălbăticia.

★

Trece femeia din tinereţe, a lui
Şi el se face negru şi îndeamnă boii
Trece femeia lui de-acum
El simte năduşeala pe spete
Cuvintă necuvintătoarele, creşte lan peste morţi
Biciul e fluier pe dinăuntru
De necuvintare podidesc florile pe pom
Şi dau muguri la lemn.
Trece femeia lui din tinereţe
Şi el se înstrăinează de sine
Gîndul i se rupe pe faţă, se opreşte în cîmpul pînă la brîu

După tăcere numai, după dragoste numai
Pune-mi în deseagă jumătate de oală
Voi găsi jumătate ce i se potriveşte
Pune-mi în desagă jumătate de oală
Voi găsi jumătatea ce i se potriveşte
Trimite-mă pe mine să întîmpin viaţa şi moartea
Am învăţat cuvintele
De la un păzitor de vatră
Trebuie să ne dea veste veciul acela care-i lucrarea noastră
Ne-au secat cuvintele şi nu mai ştim vorbe
Nu mai avem duşmănie
Nu mai avem neputinţă, nu mai avem
Şi nici hodină şi cumînţenie
Trebuie să ne dea veste
Mă duc eu, trimite-mă pe mine.
Iar tu să stai aici şi roagă-te pentru necuvînta săvîrşită.

★

În tot omul urlă o cumînţenie, necumînteniei
S-a lăsat ger pe tîmple
Şi s-a făcut mreană, jos la picioare,
De ce n-ai biciuit caii cu sălcii înflorate ?
Ţi-a luat un neam pămîntul din vie
Cu căldarea ţi l-a luat,
Cu poala, nevastă-sa, cu pumnii pruncii
— Cît puteau ei —
Şi n-ai biciuit caii, animale nevrednice
N-ai urlat înăuntrul tău,
În afara ta.
N-ai uitat icoanele alor tăi
Să-i fie lui de obidă şi de petrecanie să-i fie
Să-i fi zis toate acestea.
Eu te iert acum
Şi om mai vedea trăind, ce încercări
Te vor mai clinti.
Fă-te pasăr femeie
Dar iubeşte-l în urmă
Ca după foame, lupeşte,
Iubeşte-l pîn-o cădea de-a-npicioarele în arătură la plug.

S-a văzut iarna, în cîmp
Scîrnăvie albul ei
Dar era lumină, de două ori cît trebuia vederii
Dacă te iei după ea
Ajungi în capătul celălalt al satului.
A născut miala pe omăt.
Binecuvîntare ! Binecuvîntare !

★

Pune masa fată, dragosteo
Au ieşit în capul satului cu seceri
Şi întîi să rup azimă caldă
Şi întîi să rup din tine cu petreceri

Să mă duc cu carul la pădure
Şi să-mi cînt vremea mea tînără
Nu umbla prin mine fără straie
Nu umbla prin mine, tînără.

★

Stă el între miei şi-i ogoaie
Deoparte, uneltele lui
Deoparte, vitele lui
Stă ţăranul şi nu ştie că a trecut de două ori prin moarte
Cu pămîntul odată şi odată cu cîntecul
Purcederea e un cîntec de om
Moartea e un cîntec fără noimă,
Un cîntec pentru cei rămaşi
Stă ţăranul între vulpi ca între focuri
Şi-i vorbeşte lui văru-său, tăiatul ;
Şi iar se face ziuă.

★

Semînţele, date la pămînt, date la viaţă
De necuvîntare podidesc florile pe pom
Biciul e fluier pe dinăuntru
Cuvintă necuvintătoarele, creşte lan peste morţi.

FLORENŢA ALBU

Bărăgan

Ce aspru amestec — soare şi vînt !
Case de lut şi lumină,
case acoperite cu vînt şi văzduhuri,
case-ale rîndunelelor
şi muşcatelor sălbăticite de soare,
case de oameni mărunţi, noduroşi,
cu firea iute şi dreaptă.

Case. Acasă. Ploi şi lumină.
Obloanele se zbat în vînt,
mugeşte austrul scăpat în răscrucile cîmpului,
larguri înspicate
şi arşiţa macilor,
întinderi de sate şi soare,
sat la hotarul cu cerul,
cu hoarda de ierburi
şi oamenii-nfipţi în pragurile lor,
în cîmpurile lor semănate,
înfruntînd, cu fire din firea pămîntului,
deslănţuirile soarelui, vîntului...

Pare, uneori că o pace se-ncheie
între firea lor şi-a văzduhului,
pare că o luptă se-ncheie
într-un armistiţiu vremelnic.

şi se aud iarăşi
chemările satului,
vremea se aşează în cercuri,
în palmele oamenilor,
în ochiul fîntînilor.
Şi tata cîntă,
aşezat pe prag,
din armonica veche
între amurgurile descrescînd
şi vîntul înspumat de zbatere ;

şi tata cîntă
un cîntec de cînd pămîntul şi oamenii,
un cîntec de sete şi soare !

Întoarcere

Mai sună marea-n pietrele roşcate,
în ierbile sălbătecite de maree,
nisipuri răscolite mută ţărmul
şi oare cum ne cheamă marea
şi cum ne strigă, ridicînd
talazul nopţii, să ne-ajungă ?

Sînt urmele mai vechi,
cu fiecare dimineaţă,
cu fiecare-amurg mai pline de tăcere
Noi ne-am desprins de ţărm,
sîntem ai altui anotimp,

stăpînii toamnei care ne înapoiază,
atît de mult noi înşine,
că nu mai încăpem
în umbra care ne-a cuprins odată alături.

— Septembrie, vecina mea de tîmplă,
revarsă-te, lucido, peste chipuri
şi peste urme...

Binecuvînt şi blestem
această-ntoarcere a fiecăruia în sine.
Începe toamna şi rămîne ţărmul,
c-un orizont de inimi
mai adînc...

„ROȘIORII

(fragment din epopeea

de General-maior
MARCEL
(veteran al războiului

Se împlinesc, anul acesta, 50 de ani de la încleștarea aceea năpraznică, hotărîtoare pentru soarta întregului neam românesc ; amintirile mă năpădesc, și mă întorc năvalnic din calea vieții, ducîndu-mă cu gîndul la întîmplări și *oameni cari au fost* și la *locuri care au rămas* și vor rămîne de-a pururi, mărturie a bărbăției și disprețului lor de moarte.

*

Regimentul 5 Roșiori făcea parte din Divizia I Cavalerie, comandată de generalul Mihail Schina Ostașii purtau la lance flamura verde deschis, ca trifoiul crud iar pe epoleți și pe nasturii de alamă purtam cu toții coroana imperială și insigna Țarului Nicolae al II-lea, Comandantul onorific al unității. Și-mi aduc aminte că acest fapt ne-a atras, în vremea aceea, multe onoruri, manifestări de simpatie și chiar daruri, din partea Comandamentelor și unităților rusești cu care ne întîlneam în deplasări, sau lîngă care luptam pe front.

Către sfîrșitul lunii iunie, s-a anunțat deodată vizita Generalului Prezan, Șeful Marelui Cartier, însoțit de generalul francez Berthelot.

După ce au inspectat, la întîmplare, cîteva escadroane, pentru a constata gradul de pregătire al luptătorilor, Șefii au trecut în revistă cele 12 Regimente de Roșiori, rînduite într-un imens careu de 12 000 de cai.

A urmat o defilare impresionantă, în coloană de escadroane, la galop, care s-a desfășurat într-o ordine și aliniere imecabilă, pe cîmpia netedă ce se întinde între Dumbrăveni și Siminicea (în preajma Botoșanilor)

Nu voi uita niciodată această măreață evoluție de unități călări, superbă apoteoză ce venea să încoroneze — în preajma plecării pe front — eforturile unei pregătiri de luni de zile.

La scurtă vreme după acest eveniment, Corpul de Cavalerie a început deplasarea, alunecînd pe Siret, în jos, pînă în zona spatelui Armatei I-a.

*

Între timp, Comandamentul român — dispunînd acum de o armată refăcută, bine pregătită, și al cărui oameni abia așteptau să reintre în vechile hotare — proiectase și pregătise o ofensivă puternică, menită să rupă frontul german în zona Nămoloasa, și apoi să exploateze succesul cu Corpul de Cavalerie, întărit, eventual, și cu mari unități de Cavalerie rusă.

În acest scop, cele două Divizii de cavalerie române au fost concentrate în zona acoperită Barcea — Pd. Dorasca — Umbrărești, gata să încalece și să inunde cu escadroanele lor cîmpia Munteniei, gonind cu sulița-n coastă, pe dușmanul bătut, pînă la Dunăre.

Am trăit cu toții, atunci, zile de mare nădejde și entuziasm, de nedescris, dar care aveau să fie curmate brusc de evenimente neprevăzute.

Într-adevăr, în a 2-a jumătate a lui Iulie, zguduitura puternică a frontului rus, produsă de înfrîngerea din Galiția, a oprit în plină desfășurare ofensiva victorioasă a Armatei a II-a (General Averescu), de la Mărăști, și a înăbușit în fașe pe aceea concepută de Generalul Cristescu (fiu de țăran, care a făcut cinste armatei, și-n Țară și peste hotare), vrednicul Comandant al Armatei I-a, pe Siretul inferior, în legătură cu aliații ruși.

Ofensiva aceasta, care fusese minuțios pregătită și urma să se declanșeze la 26 iulie, a debutat printr-un bombardament îngrozitor, de trei zile și trei nopți.

S-au aruncat asupra inamicului, în acest timp 170 000 proiectile, adică 220 vagoane, cuprinzînd 2 200 tone munițiuni.

A fost cea mai mare acțiune de artilerie de pe frontul nostru. Pămîntul se cutremura de mulțimea exploziilor și toată lunca Siretului era acoperită de nori de fum negru-galben roșcat.

Efectele bombardamentului erau vizibile chiar din pozițiile noastre : rețelele de sîrmă săriseră în aer, șanțurile de comunicație mai importante erau răsturnate, iar primele linii dușmane nu mai erau de folosit, ca și satele din spatele poziției întîia, unde toate casele deveniseră niște ruine fumegînde.

Atacul urma să pornească, în ziua hotărîtă, pe tot frontul Armatei I-a română și Armatelor a IV-a și a VI-a ruse.

Dar, în după-amiaza zilei de 25 iulie, sosi ca un trăsnet Ordinul Nr. 34 al Marelui Cartier General, care suna astfel :

„Cu tot succesul obținut (era vorba de succesul obținut de Armata a II-a română, în ofensiva de la Mărăști), continuarea operațiunilor pe frontul nostru nu mai este posibilă din cauza situației generale de pe frontul oriental etc...".

În șirul lung de amărăciuni cu care ne învățase războiul, lovitura aceasta morală a fost, desigur, una din cele mai grele, cu atît mai mult cu cît ea nu se producea prin pierderea unei bătălii, ci prin renunțarea la o victorie așteptată cu certitudine.

*

Ce a determinat oprirea bătăliei ?

Imperiul Țarilor se clătina din temelii, de multă vreme.

„Colosul cu pictoare de lut" (așa cum numise Napoleon Rusia țaristă, în preajma campaniei din 1812) era serios zguduit de mari și adînci frămîntări sociale. Oameni pricepuți și energici, în frunte cu marele Vladimir Ilici Lenin, care de mai mulți ani pregăteau răsturnarea celei mai crunte tiranii, se deciseseră să treacă la acțiune.

Iar așa-zisele defecțiuni, ivite pe frontul din Galiția, nu erau altceva decît preludiul marei Revoluții din Octombrie, prin care îndelung răbdătorul popor rus își va lua cu hotărîre soarta în propriile sale mîini.

Iată de ce, la 25 iulie 1917, Generalul Scerbatcheff, Comandantul forțelor ruse de pe frontul Moldovei, comunicase Marelui Cartier Român Ordinul guvernului provizoriu (Kerenski) de a se opri orice acțiuni ofensive.

Și așa se explică de ce uraganul de foc, care bîntuise cîteva zile lunca Siretului, și pe care noi îl admiram, mai ales noaptea din pădurea Dorasca unde bivuacam, se domolise brusc, transformîndu-se iarăși în obișnuitul *„schimb de focuri"* al războiului de poziție.

Însă nu peste mult, furtuna avea să se dezlănțuie din nou, năpraznică, de la Mărășești pînă la Oituz, pentru că dușmanul, înțelegînd să folosească o conjunctură atît de favorabilă (contraofensiva austro-germană pe frontul Galițian, realizase o pătrundere adîncă de 120 km. iar Ludendorf nu era omul care să nu profite de acest splendid rezultat) se hotărî să treacă neîntîrziat la ofensivă, să lichideze rezistența româno-rusă din Moldova și să-și întindă dominația pînă la Odesa. Eternul „Drang nach Osten" !..

Se urmărea deci o întreită victorie : *strategică, politică* și *morală*.

Dar mai era ceva, care justifica și încuraja planurile ofensive germane : să nu uităm că înaintarea continuă a forțelor austro-ungare în Galiția, amenința serios Bucovina, Basarabia și chiar nordul Moldovei. Întreaga linie de apărare din zona muntoasă, putea fi în curînd întoarsă. Și-n fața acestei perspective sumbre, Comandamentul ruso-român hotărî — pe bună dreptate — să-și regrupeze forțele, spre a putea opri un eventual atac venind dinspre Bucovina.

În acest scop, s-a decis constituirea unei *„Armate de manevră"*, care să se concentreze repede în nordul Moldovei, în măsură să atace în flanc un inamic ce ar fi încercat să întoarcă apărarea de pe Carpați.

Armata aceasta nouă trebuia să cuprindă 9 Divizii de infanterie, retrase de pe frontul Armatelor IV și IX ruse, la care se mai alăturau 2 Divizii de Cavalerie, una rusă și alta română.

Această degarnisire *masivă* a dispozitivului de apărare nu numai că ducea la o vădită scădere a capacității noastre de rezistență, dar ea ne obliga să înlocuim diviziile ruse retrase prin trupe românești, lipsindu-ne implicit de o bună parte din rezerve, chiar în preajma ofensivei inamice, care va beneficia astfel de condițiuni excepționale.

Planul german (v. Schema 1) cuprindea *o dublă ofensivă*, ce avea să se execute :

— de către Mackensen, acționînd cu Armata a IX-a germană la Vest de Siret, în direcția Panciu — Adjud, și :

— de către Generalul Rohr, Comandantul Armatei I-a austro-ungare (din Munții Moldovei), care va străpunge apărarea română la Oituz, împingînd apoi repede pînă în Valea Trotușului, unde avea să-și dea mîna cu Mackensen.

Plastic, acest plan semăna cu un clește uriaș, al cărui braț acționînd convergent, respectiv pe Siret și pe Trotuș, trebuiau să se închidă la confluența celor două rîuri (la Adjud), prinzînd în capcană Armata I-a și a II-a română și a IV-a și a VI-a rusă.

Din planul îndrăznet al lui Ludendorf, s-au născut două mari bătălii — Mărășești și Oituz — cele mai importante acțiuni de pe frontul nostru în cea de-a a doua perioadă a războiului român : *și de rezultatul lor atîrna soarta războiului și a Țării.*

*

Cînd s-a primit la Movileni, la Corpul de Cavalerie, ordinul Marelui Cartier de a se trimite imediat una din Divizii în zona Fălticeni, unde se concentra *„Armata de manevră"*, generalul Sinescu s-a simțit foarte încurcat, știind că fie-

Schema nr. 1.

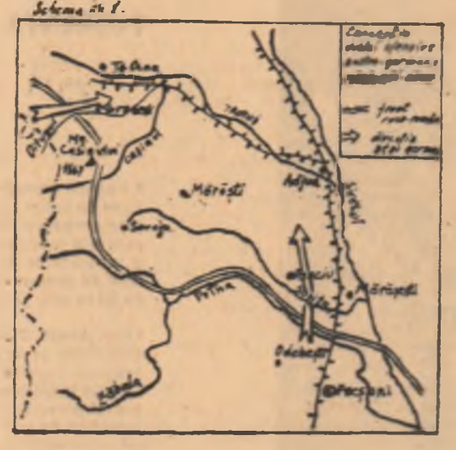

care din „divizionarii" săi (Generalii Schina și Greceanu) va revendica această cinste

Dar, pînă la urmă, el a recurs la o soluție foarte simplă, ce e drept „neregulamentară", care însă îl descărca de orice răspundere și nu putea să supere pe nimeni. La sosirea celor doi generali, pe care-i convocase urgent la postul său de comandă, el le citi ordinul primit și-i preveni că va pleca la luptă Divizia care va ieși „la sorți".

Și iată cum, un ban de argint, a hotărît, în ziua aceea de 26 iulie 1917, într-o casă modestă din satul Movileni, soarta Diviziei I Cavalerie, care avea să se acopere de glorie la Oituz.

Vestea plecării noastre spre miază-noapte s-a răspîndit ca fulgerul și a fost primită la unități cu un entuziasm de nedescris. Pregătirile s-au făcut în cîteva ore, și-n amurgul zilei regimentele s-au pus în mișcare spre Nord, pe malul sting al Siretului.

În timpul celor două războaie mondiale am executat sute de marșuri călare, spre toate punctele cardinale, și-n toate anotimpurile : dar deplasarea aceea din luna lui Cuptor a anului 1917, executată în etape lungi de noapte, pe o căldură toridă și-un praf ca-n deșertul Saharei, nu-l vor uita niciodată veteranii Diviziei 1 Cavalerie, cari au supraviețuit bătăliei de la Oituz. Dar atunci nimeni nu se plîngea, căci eram cu toții mîndri să alergăm la luptă, pentru Țara noastră dragă, și pentru gloria cavaleriei.

Pe la mijlocul nopții, după a 2-a etapă, Regimentul 5 Roșiori, care se afla în capul coloanei, intra în Geoseni, unde era prevăzut un popas de 4 ore.

Ofițerii fuseseră cartiruiți la castelul familiei Giurgea, unde sosise mai înainte și Generalul Schina, cu Stat-majorul său. Eram bucuroși că ne vom putea răcori și odihni în condiții optime deși — la apariția celor patru fete încîntătoare ale gazdelor — ne dispăruse, ca prin farmec, orice urmă de oboseală !

Ordinul acela laconic, prescria Diviziei noastre să treacă pe dreapta Siretului, pentru a sosi *cît mai grabnic*, la Onești, la dispoziția Armatei a II-a.

Nu ne-a trebuit mai mult de o jumătate de oră ca să punem șeile și să scoatem escadroanele pe linia satului, încolonate pentru marș.

Dar, „să nu te-ncrezi în fericire, că e vis amăgitor", spunea pe vremuri un poet cam pesimist, iar noi aveam să ne convingem, foarte curînd, că el avea multă dreptate. Într-adevăr, abia scosesem șeile de pe cai, și un motociclist prăfuit își făcu apariția, ca o pasăre cobitoare, purtînd cu el ordinul care avea să ne tulbure brutal odihna bine meritată.

IUREȘUL

Ultima etapă a marșului nostru către Valea Trotușului a fost înfiorător de grea, căci oboseala ne răzbise pe toți. Pentru a ușura caii și pentru ca oamenii să nu adoarmă în șea, am parcurs aproape tot drumul pe jos, cu caii la mînă. Iar cînd a început a se lumina de ziuă, păream o trupă de senegalezi autentici, atît eram de negrii, din pricina prafului încleiat de sudoare pe fețele noastre înfierbîntate.

Către orele 7 ne-au apărut, la orizont, turlele bisericilor din Onești și Tîrgul Trotușului, cu acoperișurile lor de tablă sclipind în soarele dimineții.

Am oprit și — descălecînd — am slăbit chingile, ca să se mai zvînteze și să se răcorească spinările cailor, urmînd ca restul etapei să-l facem pe jos.

Deodată, primirăm din om în om, ordinul :

„Ofițerii, la galop, în capul coloanei !".

Solicitați de pinteni, bieții noștri cai au răspuns poruncii, purtîndu-ne în cîteva clipe în spatele Colonelului Anton Lupașcu, Comandantul Regimentului nostru.

Apoi, în grup, am străbătut peste cîmp — tot în galop — cei trei kilometri, ce ne mai separau de tîrgul Onești. Aici am descălecat și — după ce ne-am răcorit fețele în unda vioie a Trotușului — ne-am regăsit cu ofițerii celorlalte regimente ale Diviziei în ograda unei frumoase gospodării din mijlocul tîrgului.

Cînd ne adunarăm toți, apăru Generalul Averescu, Comandantul Armatei a II-a, urmat de generalii Schina și Văleanu (comandantul Corpului 4 Armată). Înaintînd pînă în mijlocul careului, învingătorul de la Mărăști, care ne domina pe toți cu statura și cu uriașul său prestigiu, duse mîna la chipiu, purtîndu-și îndelung privirea peste frontul celor 200 de ofițeri, ne făcu semn să ne strîngem în jurul lui și, în cîteva fraze lapidare, ne puse la curent cu situația frontului, scoțînd în evidență oportunitatea și urgența intervenției Diviziei de cavalerie în bătălie

Cuvîntarea aceea ostășească, scurtă, răspicată și nemeșteșugită, rostită chiar acolo, în poarta deschisă a Oituzului și punctată pe alocuri de glasul cobitor al tunurilor nemțești, ne-a lămurit pe deplin asupra situației și ne-a sădit în inimi credința că — de aci înainte — pe umerii noștri, pe puterile noastre și pe hotărîrea noastră nezdruncinată, apasă o cumplită răspundere.

*

În această stare sufletească ne-am reîntors la escadroane, pe care le-am aflat însuflețite în tunca răcoroasă a Trotușului, unde oamenii și caii găsiseră — în fine — umbra, apa rece și odihna binemeritată.

Ne-am despărțit de cai — unii pentru totdeauna — și ne-am organizat pentru lupta de jos, întocmai ca unitățile de infanterie, dar avînd bineînțeles efectivele și o putere de foc cevа mai reduse.

Batalioanele de cavalerie, rezultate din această transformare, au constituit „eșalonul de luptă" al Diviziei, sub ordinele Colocelului Marcel Olteanu, care a și plecat să recunoască viitorul [illegible]

Deolasarea [illegible] a început abia pe la ora 17 și cum aveam de parcurs vreo 12 km pe jos, am ajuns tocmai pe la asfințitul soarelui în zona de „primă destinație" fixată la vest de Bogdănești, pe malele Bahna și Nicorești.

Mi-am verificat amănuntele cu doi prieteni, generalul George Sotir și colonelul Constantin Aslan, cari au luptat și ei la Oituz, respectiv în Regimentele 10 și 5 Roșiori, și care — mai norocoși ca mine — păstrează din acele vremuri și o rană glorioasă. Una din caracteristicile acelei operațiuni „fulgerătoare" a fost că — în ceea ce privește [illegible] — nu s-a dat nici un ordin scris. De pe o înălțime, aflată la liziera de N.V a satului Bahna, de unde se vedea clar tot terenul în care aveam să acționăm, s-au dat comandanților de escadroane toate elementele necesare, pe care ei le-au însemnat pe hartă (și în minte).

Aveam să atacăm în direcția generală : Dealul Știborului — cota 703 (Poiana lui Boboc — Slănic, pornind de pe liziera de Vest a Bogdăneștilor.

Schema nr. 2.

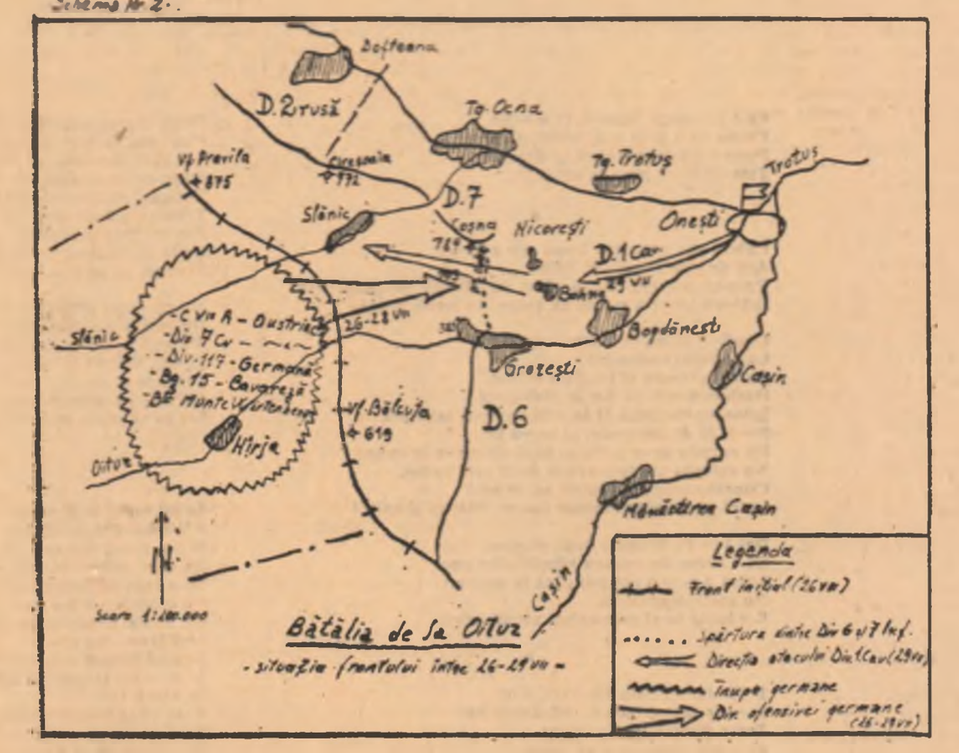

Primul obiectiv de cucerit era Dealul Știborului, iar al doilea Boboc, pe care se afla poziția de rezistență a dușmanului, apoi vom ataca Dealul Coșna.

Atacul nostru va fi acoperit și sprijinit, la dreapta de unități din Divizia a 7-a Infanterie (Generalul Rujinschi), care aveau ordin să acționeze și ele spre Dealul Coșna (cota 789), iar la stînga de Regimentul I Vînători, care atacase în cursul zilei Grozești, reușind — după lupte crîncene — să cucerească partea de est a satului și

Inamicul avea, numai în fața noastră, două regimente de infanterie din Divizia 117 Germană și o unitate de vînători de munte din Wurtenberg, trupă de elită, specializată în teren muntos, și care dispunea de 1 500 de oameni, bine dotați cu mitraliere grele și ușoare și cu mortiere de tranșee.

Dușmanul era sprijinit de o artilerie puternică, de toate calibrele, pînă la 220 mm.

Era clar, ca lumina zilei, că — într-o asemenea situație tactică, în care nemții aveau de partea lor o vădită superioritate numerică și materială, un teren favorabil și un moral înflăcărat de succesele din zilele precedente — numai un atac dat prin *surprindere* avea sorți de izbîndă.

*

Asadar, atacul Diviziei s-a dezlănțuit vijelios, *fără pregătire de artilerie*, cînd se-ngîna ziua cu noaptea și tocmai cînd dușmanul se pregătea să petreacă o noaptea liniștită.

A fost un „iureș" de nedescris, care ne amintea sarcinele memorabile de la Robănești, Roșiorii de Vede și Prunaru, unde Regimentele 9, 5 și 2 Roșiori s-au acoperit de glorie.

Numai că aici, pe pantele Oituzului, călăreții noștri au șarjat pe jos, întocmai ca niște autentici vînători de munte, luînd în piept voinicește crestele abrupte aflate între Grozești și Măgura Cosnei.

La semnalul convenit, escadroanele din linia I-a a eșalonului de atac, depășind slabele elemente de contact ale Diviziei a 6-a, s-au năpustit asupra dușmanului, în strigătele de „ura", chiote și-njurături cumplite.

Elementele germane, würtenbergheze și bosniece, total surprinse și uluite, s-au repliat valvîrtej către linia rezervelor, urmărite cu baioneta-n coastă de bravii Roșiori, care nu s-au oprit să răsufle decît pe Dealul Știborului și al Tarapanului, pornind apoi să mai pălvănic spre Poiana lui Boboc (cota 682 și 703).

Iar după miezul nopții, frontul atins de cavalerești se lega la dreapta cu Divizia a 7-a infanterie, pe faimoasa cotă 789, teribil disputată în zilele anterioare, iar la stînga cu vînătorii Regimentului 1, pe Vîrful Pietrii (cota 697).

De cum au fost informați despre această frumoasă isprăvă, generalii Rujinschi și Arghirescu, ca și superiorii lor de la Corpul IV și Armata a II-a au respirat ușurați și au pus liniștiți capul pe pernă, căci de trei zile și trei nopți nu mai închiseseră ochii !...

Curînd după această biruință hotărîtoare, i-a venit și colonelului Olteanu o veste bună : fusese distins cu Ordinul „Mihai Viteazul" și avea să primească epoletul de general, pentru destoinicie în comandă și bravură personală în luptă.

Realitatea este că intervenția *oportună* și *fulgerătoare* a Diviziei 1 Cavalerie a indiguit revărsarea torentului, restabilind echilibrul rupt în bătălia Oituzului, și închizînd pentru totdeauna dușmanului această poartă de pătrundere în mîndra cetitorie a Mușatinilor.

Pentru a ilustra și mai bine aspectul atacului din poziție în poziție, urmărindu-l pas cu pas, îl gonesc de pe Dealul Știborului și cuceresc linia : Poiana lui Boboc — cota 629. Est Coșna. Un gînd pios și un sentiment de nețărmurită admirație, mă îndeamnă să vorbesc mai pe larg de eroul pomenit în volumul profesorului Kirițescu.

Un suflet de cavaler, în toată accepția cuvîntului, într-un trup înalt și mlădios ca trestia, Brăileanu era prototipul adevăratului ofițer de cavalerie din toate timpurile, iubitor de cal, de călărie și de fapte frumoase, nobile și care să iasă din comun.

Cap al promoției anului 1908, el s-a pregătit temeinic, iar în preajma războiului a reușit — printre primii — la examenul de intrare în Școala de Război. Însușirile profesionale și toată comportarea lui, în serviciu și în societate, îi creiaseră un prestigiu, care depășise de mult cadrul Regimentului : iar escadronul său era considerat cel mai bun pe toată Divizia I-a de Cavalerie. Așa se face că, de la începutul războiului, în Ardeal, în acoperirea de pe Dunăre și mai ales în retragerea cumplită din Muntenia, unde Divizia a luptat tot timpul la ariergardă, Comandantul apela regulat la Escadronul 1 din 10 Roșiori, atunci cînd se simțea nevoia unei trupe de nădejde.

În timpul marșului spre Onești, un ordin al Corpului de Cavalerie punea în vedere Regimentului 10 Roșiori să trimită imediată pe căpitanul Brăileanu la Iași, ca să urmeze un curs redus de Stat Major, după care va fi repartizat într-un Comandament de pe front, unde se simțea lipsa ofițerilor specializați.

Dar căpitanul refuză categoric să-și părăsască — în ajunul luptei — escadronul, pe care cu atîta grijă îl pregătise, ani de-a rîndul, pentru război; iar la insistențele Colonelului, un om grijuliu și care nu ținea să îndispună pe superiori, Brăileanu ceru ordinul Corpului de Cavalerie și scrise pe el :

„Este primul ordin pe care nu-l voi executa, în toată cariera Dar acum sînt hotărît să ascult numai de îndemnul conștiinței, care îmi poruncește să rămîn lîngă oamenii mei, care nu vor uita niciodată și nu mă vor ierta că i-am părăsit tocmai cînd intrau în luptă" Comandantul, înfrînt și adînc mișcat, îl îmbrățișă călduros, fericit că îl păstra lîngă el.

Iar în seara de 28 Iulie, pe cînd se cățăra cu escadronul răspîndit în trăgători pe dealul Știborului, reușind să cucerească prin surprindere prima linie dușmană, fu rănit la brat. Nesocotind rana, bravul căpitan se avîntă în fruntea unității, întocmai ca la șarjă, la asaltul poziției de rezistență, aflată pe Poiana lui Boboc.

Escadronul înainta pe salturi, cu trei plutoane în linia I-a și al patrulea în rezervă, înapoia aripei stîngi

Ecoul pădurii amplifica șuieratul gloanțelor și tunetul mortierelor de tranșee, răscolind adîncurile întunecate. Atacul progresează repede. Un glonț străbate casca locotenentului Emil Vasilescu, rănindu-l grav : cîțiva ostași, secerați de mitraliere, jalonau cu trupuri însîngerate drumul parcurs de unitate.

Dinspre flancul stîng pornește deodată un ropot de focuri

Căpitanul Brăileanu rezolvă incidentul cu plutonul sublocotenentului Boboc, din linia II-a, și continuă înaintarea urcînd panta abruptă, pînă la 100 m. de meterezele dușmanului, unde stau la pîndă vînători de munte würtenberghezi, sprijiniți de 4 mitraliere, care lătrau amarnic, concentrîndu-și focul asupra primului val de asalt

Brăileanu ordonă punerea baionetei și face semnalul de pornire : un „URA" formidabil despică văzduhul, și călărețiii se aruncă la asalt, cu ochii micșorați de ură și dinții încleștați, hotăriți să învingă sau să piară

Pămîntul răscolit de uraganul de foc, părea că fierbe-n clocot.

Primul obiectiv de cucerit era Dealul Știborului, iar al doilea Boboc, pe care se afla poziția de rezistență a dușmanului, apoi vom ataca Dealul Coșna.

Atacul nostru va fi acoperit și sprijinit, la dreapta de unități din Divizia a 7-a Infanterie (Generalul Rujinschi), care aveau ordin să acționeze și ele spre Dealul Coșna (cota 789), iar la stînga de Regimentul I Vînători, care atacase în cursul zilei Grozești, reușind — după lupte crîncene — să cucerească partea de est a satului și

memorabil din seara de 29 iulie și bravura fără seamăn a Roșiorilor noștri, redau mai jos un pasaj din lucrarea profesorului C. Kirițescu („Istoria Războiului pentru întregirea României" 1916—1918 (Ediția II — Vol. II — fila 68) : „Atacul cavaleriștilor e superb. Înflăcărați și entuziaști, ei șarjează la baionetă. În fruntea escadronului său Căpitanul Brăileanu, răpus de o grenadă, cade strigînd : „înainte, băieți !"...

Călărețiii înaintează, nepăsători de moarte, prin ploaia de gloanțe și grenade, resping pe inamic

LA OITUZ“

cavaleriei românești)

în rezervă
OLTEANU
din 1916—1918)

La cîțiva pași numai de tranșeea ucigașă, o schijă de grenadă lovește și sfîșie pieptul viteazului căpitan, oprindu-se în inimă. Cu mina crispată pe șuvoiul de sînge, el se prăbușește ca stejarul trăznit de furtună, rostind un ultim „*copii, tot înainte!*“ În clipa următoare, ochii mari, albaștri, rămîn pironiți în zare, părînd că urmăresc vîrtejul ce-i poartă pe roșiorii lui dragi spre bîrlogul vrăjmașului.

Inamicul primește lupta corp la corp, dar este zdrobit de năvala roșiorilor, care ocupă tranșeea, răzbunînd moartea comandantului lor drag.

Mitralierele au amuțit; dușmanii, sfîrtecați de baionete, sau răpuși cu patul carabinelor, zac la pămînt, iar supraviețuitorii îngroziți se topesc în noaptea neagră, urmăriți pînă departe de focurile noastre.

Escadronul Brăileanu a fost prima unitate care a mușcat adînc din puternica poziție nemțească de pe Poiana lui Boboc — obiectivul final al atacului — dar această frumoasă izbîndă a fost plătită scump.

Către miezul nopții, Sublocotenentul Alexandru Guliano, singurul ofițer valid al unității, raporta laconic:

„Ne aflăm pe obiectiv, dar ne-am pierdut Căpitanul, căzut ca un erou; Locotenentul Emil Vasilescu și Sublocotenenții Corneliu Boboc și Petrescu Ercea, răniți în fruntea plutoanelor. Escadronul înjumătățit. Așteptăm ordine“.

În dimineața următoare, Colonelul Olteanu primește, la postul său de comandă din Bahna, un raport informativ, semnat de căpitanul Nicolae Vulturescu (căzut eroic, la 16 august 1917, în cursul ultimei acțiuni ofensive, încercată de dușman în poarta Oituzului), comandant al escadronului 2 din Reg. 5 Roșiori, care atacase în ajun la dreapta escadronului Brăileanu:

„Mă găsesc pe culmea Poiana lui Boboc, pe care am cucerit-o azi noapte, prin atacul la baionetă, împreună cu escadronul 1 din Reg. 10 Roșiori, al cărui comandant a căzut vitejește, îmbărbătîndu-și oamenii.

Din resturile escadronului meu și ale lui Brăileanu am format un detașament, întărit cu 6 mitraliere capturate, cu care mențin poziția, fiind încadrat la dreapta de escadronul căpitanului Rimniceanu (era vorba de escadronul 4, tot din Reg. 5 Roșiori), *iar la stînga de escadronul căpitanului Crăiniceanu, din Reg. 4 Roșiori. Dispun de 145 oameni și 3 ofițeri.*

Din zorii zilei sîntem atacați pe tot frontul; avem în față vînătorii de munte germani și o unitate de honvezi unguri. Detalii de la prizonierii ce vă trimit (7 oameni și 1 subofițer, rănit).

Rog trimiteți urgent brancardieri, pentru evacuarea răniților și morților. În curînd îmi vor lipsi munițiile“.

Acest interesant document, redactat în plină acțiune ilustrează pregnant spiritul de inițiativă al comandanților, cum și splendidul moral și comportarea eroică a roșiorilor, în încleștările acelea memorabile, duse într-un teren nespus de greu și împotriva unui adversar războinic și puternic.

De remarcat că ofițerul nici nu cere măcar „întăriri“; el se bizuie numai pe propriile lui forțe, conștient că — la vremea aceia — nici nu putea primi de undeva ajutor. Iar cît privește munițiile, dacă nu le-ar fi primit la timp din spate, Vulturescu — așa cum l-am cunoscut — n-ar fi stat mult la gînduri, ar fi atacat și le-ar fi procurat de la inamic!... Căpitanul purta de altfel și un nume predestinat!...

★

Comandamentul român, înțelegînd să valorifice frumoasa izbîndă din 29 iulie, hotărește continuarea ofensivei, în care scop întărește Divizia 1 Cavalerie cu Regimentul 1 Grăniceri, și cu 2 Batalioane din Reg. 22 Infanterie, sosite în ziua de 30 în zona de operații.

Atacul pornește la 31 iulie, dimineața, după un bombardament de trei ore, plasat în deosebi asupra înălțimilor cu cotele 703 și 789 (Coșna), recucerite de inamic — cu mari sacrificii — în ajun.

În cadrul acestei operațiuni reușite, se situează un episod eroic remarcabil, al cărui erou principal a fost căpitanul Demetriade, din al 9-lea Regiment de Roșiori.

Mic la trup, dar mare la suflet, ager la minte și iute ca argintul viu, acest tînăr căpitan își făurise renumele de luptător neînfricat încă din prima parte a campaniei, cînd s-a remarcat prin bravură personală în acțiunile de pe muntele Coți, refuzînd să plece de pe poziție odată cu Regimentul său (care primise ordin, în acest sens) si rămînînd să sprijine mai departe Reg. 1 Grăniceri, în luptele grele din defileul Oltului.

Temeritatea și dîrzenia tînărului ofițer de roșiori, au fost răsplătite cu Ordinul „Mihai Viteazul“, și „Legiunea de Onoare“.

Tot așa s-a bătut și la Robănești, pe Tăslui, unde mitralierele lui au făcut ravagii în rîndurile avangărzii Diviziei 11-a Bavareză.

Succesul și gloria surîndeau din plin, precum vedem, căpitanului Demetriade, care — dacă trăia în epopeea napoleoniană — ar fi fost cu siguranță un al doilea Lasalle, reputat ca cel mai strălucit comandant de cavalerie ușoară, mare favorit al Împăratului, care-l iubea, îi ierta toate năzdrăvăniile și-i plătea chiar datoriile, din caseta lui particulară, pentru neîntrecutele lui virtuți războinice. Acest strălucit comandant de avangardă, spunea: „Tout bon houssard qui n'est pas mort jusqu'a 30 ans, est un „jeanfoutre“. Cu alte cuvinte el socotea că orice cavalerist viteaz trebuie să moară pînă la 30 de ani. Și Lasalle cade la Wagram, în 1809, șarjînd în fruntea Diviziei sale, cînd abia împlinise 30 de ani, iar Demetriade la Oituz, cînd n-avea decît 27!...

La atacul din 31 iulie, numele tînărului erou a strălucit ca niciodată. În acea operațiune, escadronul căpitanului Demetriade, din Reg. 9 Roșiori, și acel al Căpitanului Crăiniceanu, din Regimentul 4 Roșiori, sprijinite de mitralierele locotenentului Raru Cornea, aveau misiunea să atace și să recucerească creasta cu cota 703, de pe Poiana lui Boboc.

Înainte de a porni la atac, Căpitanul și-a adunat oamenii și le-a vorbit așa cum știa ei să glăsuiască, în clipe grele, pentru ca vorbele să meargă drept la inimă:

„Iar acum, le spuse el la sfîrșit, vreau să vă string mîna frățește, mulțumindu-vă dinainte pentru tot ce veți face fiecare din voi, pentru mine, pentru faima escadronului nostru, care a strălucit la Robănești, și pentru cinstea flamurei sub care ne-am legat prin jurămînt să luptăm și să murim“.

Din aceste cuvinte, înflăcărate de iubirea de Țară, și din felul cum le-a strîns mîna, privindu-i drept în albul ochilor, soldații și ofițerii lui Demetriade au deslușit clar hotărîrea nestrămutată a Căpitanului lor de a cuceri poziția dușmană, cu orice sacrificiu.

La ora „H“, cu carabina în mînă ca toți ostașii lui, cu chipiul aplecat strengărește pe sprînceana stîngă (ofițerul n-a purtat niciodată cască) și pe piept cu cruciulița albastră lîngă „Legiunea de Onoare“, căpitanul Demetriade se avîntă la atac, avînd în linia I-a trei plutoane, comandate respectiv de Locotenentul Anghelescu Constantin și Sublocotenenții Ioanin Ștefan și Slătineanu Ion.

Luînd în piept coastele abrupte, roșiorii escadronului 3 înaintează voinicește spre obiectiv, cățărîndu-se adesea de arbuști și rădăcini, sub focul năpraznic al dușmanului, care trage de sus, cu arme automate, grenade și mortiere de tranșee.

La un moment dat, căpitanul fu rănit de glonț, la picior, dar continuă înaintarea. Unui gradat, care-l ruga să se lase pansat îi răspunse: „Nu e nimic, dragul meu, o simplă zgîrietură; trebuie să ajung cît mai repede sus! Nu am decît o singură ambiție: doresc ca Regimentul nostru să fie decorat cu „Mihai Viteazul“. Și apoi, voi știți bine că m-am prins cu Gogu (era vorba de Căpitanul Crăiniceanu, prietenul lui bun, din Reg. 4 Roșiori, cu care ataca — „scară la scară“ — Cota 703), că noi vom fi pe cotă înaintea lui!...

Și continuă cursa, șchiopătînd ușor, învîrtind chipiul deasupra capului și strigînd cît îl lua gura: *„la creastă băieți, a noastră e izbînda!...*

În clipa următoare, căzu la cîțiva pași de el, în fruntea plutonului din centru, Sublocotenentul Ioanin, lovit mortal de o schijă de mortier.

„Curaj Ștefane, te-om răzbuna îndată; te vei vindeca și-ți vei primi răsplata vitejiei! Ți-o făgăduiește căpitanul tău“, îi șopti el la ureche camaradului drag, îmbrățișîndu-l frățește.

La ultima creastă, cînd mai avea doar 100 de pași pînă la poziția dușmană, o rafală de mitralieră îl secera în plin avînt, la înălțimea pieptului, așternîndu-i — chiar peste decorații — un șirag de răni glorioase, care-i pecetluiau cu sînge eroismul și aveau să-l treacă în legendă. O clipă șovăi, țintuit de lovitura brutală; mai făcu un semn cu chipiul spre cotă și se prăbuși în genunchi.

„Anghelescu să ia comanda, iar după izbîndă pe mine să mă-ngropați aici...“ — mai putu rosti, cu glasul sfîrșit, sergentului din grupul său de comandă, care nu-l scăpase nici o clipă din ochi — și sîngele îl podidi, șuvoi, pe gură.

Apoi, sprijinit de gradat, mai privi odată spre munți, spre infinitul albastru, și căzu cu fața în jos și cu brațele în cruce, vrînd parcă să cuprindă și să îmbrățișeze pămîntul sfînt al Țării, pe care o slujise și i se dăruise cu tot elanul tinereții.

Continuînd cursa la moarte, locotenentul Anghelescu a dus curînd escadronul pe obiectivul final, dar — în lupta corp la corp, dată pentru răpunerea și alungarea dușmanului — a căzut și el, străpuns de baionete.

Tot în această uriașă încleștare, și-a plătit tributul de sînge, împreună cu 35 de roșiori, morți și răniți — și ultimul ofițer al escadronului, sublocotenentul Ion Slătineanu, care, rănit grav, își dădu sufletul pe o brancardă improvizată, în drum spre postul de prim ajutor.

Întocmai ca înaintașii lor — căzuți eroic la Robănești, în șarjă — ofițerii comandanți de plutoane ai escadronului Demetriade au înțeles să-și urmeze căpitanul pînă-n pînzele albe!...

Pentru vitejia fără seamăn și disprețul de moarte, dovedite în atacul din 31 iulie 1917, escadronul 3 fu citat prin „Ordin de Zi“ pe Armata II-a, iar stindardul Regimentului 9 Roșiori a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul“.

Așa cum lăsase el cu limbă de moarte, trupul căpitanului Demetriad a fost îngropat, a doua zi după luptă, chiar acolo unde căzuse vitejește, pe panta ce urcă spre Cota 703. Iar cînd, după cîțiva ani, numele a început a se șterge de ploi și zăpezi, de pe crucea de mesteacăn, așezată acolo de roșiorii lui îndurerați, osemintele eroului au fost dezgropate, slujite după toate rînduielile creștinești și reînhumate în curtea bisericuței din Tisești, care poartă hramul Sfîntului Gheorghe, numele lui și al patronului Cavaleriei.

Aci vin, în fiecare an, de Ziua Eroilor, pionierii din sat și, plecîndu-se cucernic, depun la mormîntul eroului flori de cîmp, prinos modest al admirației și recunoștinței lor.

Și așa, întocmai ca vulturul singuratic, care domină crestele, el odihnește singur, acolo, pe malul Trotușului, străjuind mai departe — simbolic — poarta Moldovei, pe care o apărase cîndva — cu prețul vieții — în fruntea unui escadron de viteji!...

★

6 AUGUST 1917

A fost — cu drept cuvînt — „ziua cea mai lungă“ și cea mai grea a Diviziei 1 Cavalerie, în „Bătălia Oituzului“.

Loviturile primite, în zilele de 29 și 31 iulie, au pus comandamentul german pe gînduri și i-au cam tăiat elanul. Totuși, nemții din 1917, ca dealtfel și urmașii lor din 1944, nu erau oameni care să se dea bătuți cu una, cu două.

Și astfel, între 1—5 august, ei și-au pregătit în mare taină „riposta“, regrupîndu-și forțele din pasul Oituzului, înlocuind unitățile greu încercate și introducînd forțe proaspete, cu multă artilerie, în zona de efort, care rămînea — bine înțeles — tot sectorul Diviziei de Cavalerie, cu care aveau o veche răfuială, fiindcă le bara cu dîrzenie drumul spre Valea Trotușului și Siret.

Deodată, în dimineața aceea de 6 august, către orele 7, dușmanul dezlănțuie un bombardament năpraznic, prevestitor de mari evenimente. Timp de trei ore s-a tras cu toate calibrele și cu o violență și o intensitate neobișnuită, pe tot

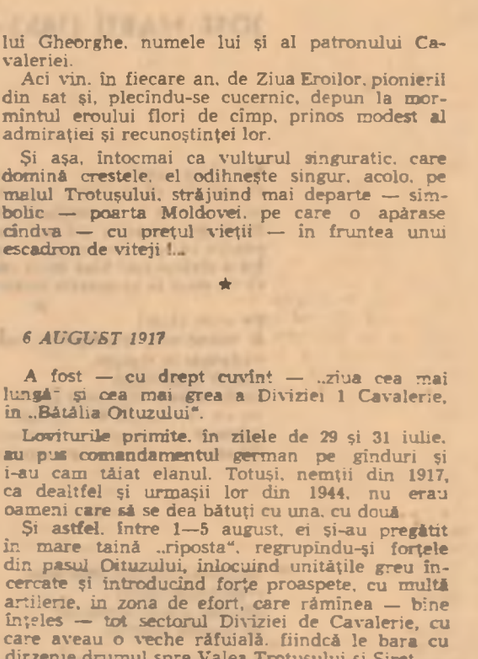

frontul, vizînd în deosebi Coșna și cotele 703 și 697 (Vîrful Pietrei). Imi reamintesc și acum vacarmul acela îngrozitor care zguduia văzduhul, de credeai că se năruie crestele munților și nu se auzea vorba, de la om la om. Tot frontul Diviziei de Cavalerie era un iad de flăcări și fum. Observatorii noștri au fost uciși la posturi și mulți ostași răniți de explozii.

Către orele 11, dușmanul pornește la atac, în valuri succesive, precedate și antrenate de un tir masiv de artilerie. Efortul se desenează în Zona Măgurei Coșna, pe care o apărau cu îndîrjire escadroanele Regimentului 1 Cavalerie pe jos, în legătură la stînga cu Escadronul 4 din Reg. 5 Roșiori (Căpitan Rîmniceanu).

Văzînd că nu se poate cuceri Coșna prin atac de front, inamicul hotărăște să izoleze, mai întîi, Reg. 1 pe jos, și-n acest scop — după o pregătire violentă de artilerie — vînătorii de munte würtenberghezi atacă puternic, pătrunzînd ca o pană la legătura cu escadronul Rîmniceanu; apoi dușmanul atacă spre nord și, printr-o luptă înverșunată la baionetă, cucerește cota 789.

Dar dușmanul, hotărît să pună definitiv stăpînire pe „cheia“ poziției, reia atacul, pe două direcții, amenințînd cu încercuirea pe bravii apărători ai Coșnei. Lupta se-ntețește, tot mai aprigă, și — către ora 16 — cercul se strînge tot mai mult în jurul roșiorilor, care — copleșiți de număr și decimați — printr-un suprem efort, străpung brîul dușman și se retrag, prin Valea Lupului, spre Bahna și Nicorești.

În încăerarea asta dramatică, de pe Coșna, care a durat aproape cinci ore, Reg.1 pe jos a pierdut peste 250 de oameni, cu 12 ofițeri (morți, răniți și dispăruți), în frunte cu bravul său comandant, căzut eroic, cu carabina în mînă, cu puțin înainte de pierderea cotei blestemate.

★

Așa cum era de așteptat, drama de pe Coșna a antrenat și escadronul din Reg.5 Roșiori, aflat la sud de cotă. Preocupat, de la începutul acțiunii, să refacă legătura spre dreapta, Căpitanul Rîmniceanu a hotărît să atace cu rezerva spre N.V., ca să degajeze Reg. 1 pe jos și să refacă frontul rupt.

Cele 2 plutoane, comandate de Locotenenții Iliescu Dumitru și Oprescu Gheorghe, resping pe dușman, apropiindu-se pînă la 100 pași de cotă; dar aci fură contra-atacate puternic dinspre vest, tăiate de restul escadronului și încercuite. În această situație critică, Căpitanul Rîmniceanu a fost silit să intervină și cu plutonul Sublocotenentului Flor Dan Petre. Flor Dan, un moldovean chipeș, de prin părțile Romanului, fusese colegul meu de clasă la Liceul Militar „Mănăstirea Dealului“ și în Școala de Cavalerie, din Botoșani. Ca să fim împreună și pe front, acest prieten neprețuit, ceruse să fie repartizat tot în Regimentul 5 Roșiori, unde a pierit glorios în luptă, cînd abia primise tresa de ofițer, și n-avea încă 18 ani!... Tînăr ofițer, care se afirmase ca luptător neînfricat încă din zilele de 29 și 31 iulie, se avîntă în fruntea plutonului și, rupînd încercuirea, duce colegilor săi sprijinul material și moral, atît de așteptat; dar cade vitejește, răpus de grenadele dușmane.

În încleștarea inegală ce a urmat, și care s-a prelungit pînă tîrziu, în asfințitul soarelui, au pierit glorios, luptînd pînă la ultimul cartuș și pînă la ultima suflare, mulți ostași ai escadronului 4, în frunte cu ofițerii comandanți de plutoane; dar despre toți acești eroi nu s-a mai aflat nimic, niciodată. Înmormîntați de inamic, ei și-au aflat odihna veșnică, undeva, în preajma măgurei, pe pămîntul scump al Țării, apărat cu prețul vieții lor.

Odată cu doborîrea escadronului 4, s-a topit și ultima rezistență de pe Coșna; dușmanul stăpînea de acum cel mai important pilon pe care se rezema apărarea noastră din partea Oituzului; și prin asta el obținuse un incontestabil succes. Dar, cu ce preț? Toată noaptea de 6—7 august, și în cursul zilei următoare nemții au lucrat de zor ca să adune, să identifice și să arunce apoi, în imense gropi comune, sutele de morți aflați în jurul Coșnei, și care — din pricina căldurii toride — făceau atmosfera irespirabilă.

Și apoi, să nu uităm că apărarea Diviziei 1 Cavalerie se mai sprijinea și pe alte două bastioane tari, pe care dușmanul a fost obligat să le atace, odată cu Dealul Coșnei: primul, solid organizat pe Poiana lui Boboc, în apărarea căreia s-au acoperit de glorie escadroanele Căpitanilor Nicolae Vulturescu, Vasile Stoenescu, Toma Atanasiu și Emil Mora (același care căzuse, rănit grav, ca locotenent, în șarja memorabilă a escadronului Cpt. Filitti, la Robănești, în 10.X.1916), respectiv din regimentele 5, 10, 4, și 9 Roșiori; iar al doilea constituit din satul Groz'ești, cu cota 383 și castelul Negroponte, pe care le apărau cu înverșunare bravii vînători olteni ai Regimentului 1.

★

Pe Poiana lui Boboc, cel mai important focar de luptă s-a creiat, de la început, în jurul cotei 703, care a trecut — în cursul zilei — de mai multe ori din mînă-n mînă. Primul ofițer care și-a plătit aci tributul de sînge, în dimineața zilei, a fost sublocotenentul George Sotir, din escadronul Stoenescu; el a refuzat însă să se evacueze, rămînînd pînă seara la comanda plutonului.

Tot aci s-a remarcat prin bravură sublocotenentul Constantin Aslan (tot din promoția mea, promoția războiului, care absolvise Școala de cavalerie la Botoșani, în iunie 1917), din escadronul Vulturescu, rănit grav, de o rafală de mitraliere, pe cînd își antrena plutonul la contra-atac. Cînd am aflat, mai tîrziu, că fusese rănit, mi-am adus aminte că, la Onești, pe cînd ne organizam pentru luptă pe jos, Aslan fusese destinat să comande eșalonul cailor la mînă al escadronului 2. Dar bravul ofițer a protestat energic, refuzînd să-și părăsească plutonul în pragul luptei.

Toate încăerările, care au avut loc în această parte, a frontului, au fost de o violență extremă, culminînd mai totdeauna prin lupta corp la corp, în care roșiorii noștri — folosind cu dibăcie și vigoare baioneta și patul puștii — au făcut adevărate ravagii în rîndurile dușmanului. În legătură cu asta, îmi reamintesc remarca elogioasă de atunci, a Lt.Colonelului francez de Vasoigne, atașat pe lîngă Divizia noastră, care spunea, citez: „surtout dans ce genre de combats, les cavaliers roumains peuvent servir d'exemple au meilleurs fantasins du monde“ (în traducere: mai ales în acest gen de luptă cavaleriștii români pot servi ca exemplu celor mai buni infanteriști din lume“).

Dar adversarul, hotărît să răzbată cu orice preț spre Valea Trotușului, arunca mereu noi forțe în luptă, în vreme ce bravii roșiori vedeau cu durere și îngrijorare, cum li se răresc rîndurile.

Către orele 18.30, căpitanul Stoenescu, comandantul escadronului 4 din Reg. 10 Roșiori, care rezistase cu încăpățînare — aproape izolat — pe poziția inițială, raporta Colonelului Olteanu:

„Sub presiunea, tot mai puternică, a inamicului, și de acord cu căpitanul Vulturescu, cu care am apărat pînă acum cota 03, am abandonat definitiv această înălțime, care ne-a costat prea mulți oameni.

Mă aflu la circa 200 m. Sud de Cotă, bine instalat în apărare, pe o braniște de stejari, avînd dreapta acoperită de escadronul lui Vulturescu, care nu mai dispune decît de 1 ofițer și 45 de oameni.

Pe stînga, spre Grozești, unde mai luptă aprig vînătorii, caut în zadar să refac legătura cu escadronul lui Anastasiu, care a fost puternic lovit de dușman, în cursul zilei. Un subofițer din acel escadron, care a ajuns — rănit — pînă la noi, mi-a raportat că Anastasiu a căzut ca un brav, ciuruit de gloanțe, iar restul unității lui — cu un singur ofițer valid — s-au atașat escadronului Mora, din Reg. 9 Roșiori. Puțin după aceea cade și Mora, rănit grav, lăsînd comanda sublocotenentului Răuțoiu, care continuă să reziste, în legătură la stînga cu Reg.1 Vînători.

„Oamenii mei s-au bătut vitejește și au moralul bun, iar ofițerii, deși răniți toți trei (în cursul după amiezii fuseseră răniți și locotenenții Stolojan și Firculescu), au rămas lîngă mine, în fruntea plutoanelor.

Mitralierele sublocotenentului Mandancovici mi-au fost de mare folos, iar Balaurul (așa era poreclit ofițerul, încă din Școala de Cavalerie), *a făcut minuni, alergînd cu o piesă în brațe acolo unde se îndesau nemții mai tare; îl voi propune la „Mihai Viteazu“.*

Muniții am destule pentru ziua de azi.

Mă mențin, cu resturile escadronului, pe această poziție și aștept ordine“.

Acest raport emoționant, care respiră atîta încredere și hotărîre, oglindește perfect starea de spirit a luptătorilor escadronului 4 și a viteazului lor căpitan, care știuse să și-i apropie de suflet și să le insufle la toți optimismul și iubirea lui de Țară.

Căci acest strașnic căpitan, ca și prietenul său Brăileanu, a făcut cinste regimentului 10 Roșiori și cavaleriei românești.

De reținut că Stoenescu a luat parte la cele mai grele acțiuni din bătălia Oituzului și — deși se găsea totdeauna acolo unde era primejdia mai mare — el n-a fost rănit niciodată.

Oamenii și ofițerii lui, cari îl adorau, căci era bun, drept și viteaz, erau încredințați că trupul comandantului lor fusese afumat cîndva, de ursitoare, cu „iarba fiarelor!...

Adevărul este că singura rană, pe care a primit-o, la 15 august 1917 — ultima zi de luptă — pe cînd alerga spre Cota 383, în ajutorul Brigăzii de Călărași a Colonelului Scărișoreanu, a fost și cea care l-a răpus. O schije de obuz i-a tăiat carotida, și-n cîteva clipe acest erou între eroi și-a dat sufletul, plîns amarnic de roșiorii lui și de toată Divizia de Cavalerie.

L-am plîns și eu, căci pentru noi cei tineri, cari de abia deschisesem ochii-n viață și nu eram încă bine inițiați în „tainele“ cavaleriei, Stoenescu era un adevărat idol. Îl cunoscusem, cu ani în urmă, pe cînd venea cu escadronul în aplicații pe la Mănăstirea Dealu; îl prindea bine tunica de roșior și parcă era crescut pe cal. Mai tîrziu, cînd ne-am regăsit în aceeași brigadă, pe front, în Moldova, eram fericiți ori de cîte ori îmi adresa cuvîntul, și invidiam pe cei ce aveau norocul să servească în escadronul lui. Și nu voi uita niciodată cuvintele ce mi-a adresat, cînd l-am văzut pentru ultima oară, la adunarea aceea memorabilă de la Onești.

„Ei mînzule, (denumirea dată pe atunci, celor mai tineri, în unitățile de cavalerie), mi-a zis atunci — stringîndu-mi mîna și învăluindu-mă într-o privire caldă, ocrotitoare — te-ai pregătit sufletește pentru „șarje“?...

Nu-mi amintesc ce i-am răspuns, căci omul acela — atît de sigur pe el — te surprindea adesea cu întrebările lui, care mai totdeauna aveau un tîlc. Abia acum, cînd încerc să evoc figura bărbătească și viața — scurtă, dar atît de pilduitoare — a eroului, îmi dau seama cît era el de pregătit pentru „șarja“ aceea măreață!...

Cu asemenea oameni nu e de mirare că s-a putut ține piept la Oituz, în clipe atît de grele!

★

Odată cu lăsarea întunericului, s-a potolit și viforul bătăliei.

Adversarii, sfîrșiți de oboseală, au lăsat armele ca să-și îngroape morții și să-și odihnească trupurile, trudite și însîngerate.

Cu tot prăpădul de fier, de plumb și de foc, cu toate eforturile și cu toate jertfele de vieți omenești, dușmanul n-a putut răzbi nici acum în Valea Trotușului.

Iureșul din 29 iulie și rezistența superbă din 6 august a roșiorilor, au dat timp Comandamentului Român să aducă și să arunce în bătălie și alte trupe. Așa au intervenit succesiv, unități din Reg. 22 Inf., din Brig. I Grăniceri, Brig. II Călărași (Col. Scărișoreanu Romulus), și-n fine Batalionul Vînătorilor de Munte, al Lt. Col. Virgil Bădulescu, care se acoperise de glorie la Cireșoaia.

Ca și-n marile bătălii din trecutul nostru zbuciumat, luptînd umăr la umăr, roșiorii și vînătorii, călărașii, grănicerii, infanteriștii și tunarii, au zdrobit pe cotropitori, au salvat Țara Moldovei și au schimbat soarta războiului.

Victoriile decisive de la Mărășești și Oituz, ca și ofensiva reușită de la Mărăști, au năruit planurile de cucerire ale trufașului Ludendorf, consacrînd încă odată patriotismul și virtuțile ostășești ale luptătorilor români.

★

După 6 august, cu toate pierderile grele, Divizia 1 Cavalerie a fost menținută pe front, pentru că nu se cunoșteau intențiile dușmanului.

Între 7 și 14 august n-au avut loc decît acțiuni de mică importanță (incursiuni, recunoașteri ofensive, sau atacuri cu obiective limitate), prin care adversarii își „pipăiau“ reciproc frontul, căutînd să culeagă informații, sau să-și îmbunătățească pozițiile. Totuși în aceste lupte au căzut vitejește: căpitanul Boerescu și sublocotenenții Bădescu Iulian, Ioanin Gheorghe, Elefterescu Alexandru, Stavrache, Proca, Anton și Hăimanu.

La 15 august, inamicul bombardează strașnic aripa stîngă a Diviziei timp de trei ore, iar către amiază atacă puternic și cucerește faimoasa cotă 383 și Castelul Negroponte, silind Brigada II Călărași să se replieze grăbit pe Grozești.

Pentru a limita acest succes, s-au trimis, în sprijinul călărașilor, escadroanele Căpitanilor Stoenescu și Vulturescu, sprijinite de mitralierele căpitanului Praporgescu, care contra-atacă fulgerător, în amurgul zilei, recucerind Castelul și viile Negroponte.

Dar, puțin după această izbîndă, pe cînd roșiorii își consolidau poziția cucerită, o schijă de obuz curmă viața căpitanului Stoenescu, așa cum am mai arătat în cursul expunerii. Iar a doua zi, cînd inamicul resemnat, renunțase definitiv la orice acțiune ofensivă, printr-un ciudat capriciu al hazardului, tot o schijă rătăcită răpuse și pe bravul Vulturescu.

Acest trist epilog al epopeei de la Oituz a îndurerat nu numai Regimentele 5 și 10 roșiori, sub ale căror stindarde glorioase luptaseră și căzuseră cei doi eroi. Moartea lor, care coincidea cu sfîrșitul victorios al bătăliei a întristat deopotrivă toate unitățile Diviziei, toată Cavaleria Românească, în care numele și faptele lor își croiseră de mult un drum strălucit.

★

În „Bătălia Moldovei“ bravii roșiori ai Diviziei 1 Cavalerie au înfruntat, la Oituz, un dușman îngîmfat și puternic, pe care l-au înfrînt, în cele din urmă, printr-un contrabuind din plin — prin eroismul și jertfele lor — la mîntuirea Țării, într-o grea cotitură a istoriei noastre.

Prin asta ei au bine-meritat de la Patrie și de la generațiile viitoare de români.

Dar tineretul, de azi și de mîine, trebuie să cunoască și „bilanțul“ dureros al acelor crîncene încleștări, pentru a prețui și cinsti — așa cum

se cuvine — și a fi gata să urmeze, oricînd, pilda înaintașilor.

Ei bine, Divizia 1 Cavalerie a pierdut la Oituz, numai în două săptămîni, 60 la sută din efectiv, floarea tineretului și nădejdea de mai tîrziu a Țării. Toți acești mîndri flăcăi au înălbit cu oasele lor plaiurile și crestele ce se-ntind între măgura Coșnei și Grozești, trecînd peste Poiana lui Boboc. Iar umbrele lor mai rătăcesc și azi prin acele locuri istorice; și ele se strîng, în fiecare an, în luna august, în preajma monumentului Diviziei lor, ridicat chiar acolo unde au sîngerat și au pierit glorios, acum 50 ani“.

Iar un cercetător mai atent al cimitirelor din satele Bahna, Nicorești, Marginea, Bogdănești, Tisești și Pătrășcani, va descoperi acolo crucile înnegrite de vremuri, mărturia eroismului legendar al Căpitanilor Brăileanu, Demetriade, Spulber, Boerescu, Anastasiu, Stoenescu, Nicolae Vulturescu și alții ca ei, cari au căzut la „șarje“, în fruntea escadroanelor, pentru mîntuirea țării și gloria cavaleriei.

Iar acum, cînd a trecut o jumătate de veac de la acele dramatice încleștări și cînd noi, datorită jertfei lor, trăim într-o țară mîndră și liberă, se cuvine să ne înclinăm fruntea, cu smerenie și adîncă recunoștință, în fața acestei hecatombe de eroi, care: *„Pentru Țară, n-au precupețit o dreaptă și credincioasă slujbă; pînă la vărsarea sîngelui“*, așa cum glăsuiesc vechile hrisoave. Chipurile luptătorilor ce s-au dovedit eroi între eroi sînt așezate la loc de cinste, în Muzeul de Istorie al Partidului Comunist Român și-n Muzeul Militar Central, unde să le poată afla oricînd generațiile viitoare.

Desen de BERNARD DUFOUR

semnele timpului

ion biberi

TINERETUL LUMII

Publicațiile periodice ale ultimilor ani, ca și unele manifestări artistice, cu deosebire cinematograful, s-au oprit adesea asupra felului de a fi adesea extravagant, al tineretului din unele țări și mari metropole.

Este vorba, desigur, de un anumit tineret, trăind în anumite condiții sociale, deosebite esențial de cele ale orînduirii noastre socialiste.

Sînt tineri care cultivă excentricul îmbrăcămintii și lipsa de igienă a corpului. Portul pletelor, desmățul vestimentar, nevoia de singularizare, îmbinată paradoxal cu tendința uniformizării gregare a înfățișării, dorința de a stîrni senzație și disprețul aparent pentru opinia celorlalți, crearea de vaste comunități, avînd un caracter de sectă, observînd inițiere, ceremonialuri sau prescripții uneori severe impuse membrilor, dau acestor organizații o semnificație psihologică mai de grabă confuză : revoltă, descurajare, nihilism.

Fenomenul are durată și forme de înfățișare foarte variate, de la grupările artistice, ale diferitelor „generații", pînă la vagabondaj, existență asocială sau adesea antisocială, protestatară cu violență. De la numiții „zazous" populînd Parisul în timpul războiului, la „beatniks", urmîndu-le zece ani mai tîrziu în țările anglo-saxone, pînă la ultimele forme ale devierilor de la normele vieții sociale, reprezentate de actualii „hippies", circulînd în California, formele de evadare din corectitudinea vieții sociale ale unora din tineri sînt extrem de variate.

Sînt, în aceste ultime manifestări, menționate în reportajele de presă, în anume filme și romane, amănunte uneori cutremurătoare. Secta numită „îngerii iadului" ia formele violenței irresponsabile, demente : enucleareа globului ocular, de pildă, de către un „înger", printr-o apăsare savantă a degetului mare, introdus în orbita vreunui trecător care, intrigat de înfățișarea stranie a acestuia, l-ar fi privit cruciș. Ritul de inițiere al acestor disperați nu este mai puțin caracteristic, pentru starea decăderii umane a acestor ființe : candidatului la intrare în comunitate i se varsă pe cap o căldare cu excremente !...

O altă sectă, variantă opusă a tipului „hippy" conformist, crud, violent și disperat, numărînd în prezent cam vreo zece mii de membri și vagabondînd între Los Angeles și San Francisco, îmbrăcați în rase călugărești de dimie, prezintă dimpotrivă, un caracter pacific și indolent. Adepții se drogheză intensiv cu substanțe halucinogene, recomandă pasivitatea și principiul „laissez faire". Alții, în sfîrșit, și mai obosiți, caută un echilibru interior în asceză.

Atari stiluri de viață, comune unor categorii de tineri care caută cu orice preț și în mod paradoxal o singularizare, în manifestări de grup, definită prin excentricitate, violență sau pitoresc, nu sînt în credința noastră descurajatoare, nici prin semnificație, nici prin frecvență, privite fiind ca fenomene sociale de masă.

Ele sînt absorbite, în primul rînd, de media statistică a populațiilor. numărul unor atari excentrici, de ordin net patologic în formele lor grave, este destul de restrins, raportat fiind la populațiile țărilor respective. Ce reprezintă cei zece pînă la douăzeci de mii de „hippies" față de populația totală a continentului, dacă ținem seamă de faptul că o bună parte dintre atari rătăciți reprezintă fenomene de imitație trecătoare, simple manifestări ale unei crize juvenile ? Fenomenul intră, ca frecvență și importanță statistică, în cadrul sgurei sociale, a manifestărilor morbide, a criminalității și vagabondajului, a „fugilor", a accidentelor, prilejuite de arderea intensă a vieții sociale moderne. Trebuie deplîns însă faptul că aceste fenomene devin obiectul unor reportaje sau filme cu publicitate zgomotoasă, destinate a satisface nevoia de curiozitate a unor cititori sau spectatori blazați, care identifică aceste devieri cu orientările tineretului actual.

Generalizarea este ineptă, injurioasă și injustă. Adevărata călăuzire a tineretului lumii trebuie căutată într-un stil de viață opus : munții tuturor țărilor aparțin tinerilor care, cu sacul la spinare, îi cutreieră neobosit ; sălile de cursuri și conferințe, bibliotecile și laboratoarele tuturor universităților devin neîncăpătoare pentru rîvna unui tineret mistuit de nevoia cunoașterii. Pulsează aci vigoarea sănătății și pasiunea frumosului, a adevărului. Cu cîtă bucurie am salutat, împreună cu Vladimir Streinu, în vara anului trecut pe meleagurile Sucevei, doi studenți, întîlniți în mai multe rînduri, cercetînd muzeele, bisericile și ruinele istorice, poposiți în fața peisajului, luînd neobosiți note sau făcînd schițe !

Ce reprezintă, raportați la populația unui continent cei douăzeci de mii de „hippies", cînd numai în universitățile românești lucrează cîteva zeci de mii de studenți și cînd în primăvara anului trecut numai în Franța se prezentau la examenul de bacalaureat 388.493 de candidați ?

Comparați, în același timp, preocupările mizere ale nefericiților „hippies", cu problemele care frămîntă milioanele de tineri ai timpului nostru, formulate prin subiectele lucrărilor scrise, propuse candidaților la viața studențească, în Franța, în acest an, și consemnate în ziarele ultimelor săptămîni : „Scepticismul este oare o mărturie de forță sau de slăbiciune ?", sau acest alt subiect : „În ce măsură omul este solidar cu propriul său trecut ?" ; sau aceasta : „Fabricarea unei unelte reprezintă oare un act complet al inteligenței ?" ; sau : „Cum și în ce limite, se poate prevedea viitorul ?" ; sau : „Memorie și anticipare".

Pe frunțile milioanelor de tineri de șaptesprezece ani aplecați în meditație asupra unor atari subiecte, sau în interpretarea unor texte grele de gînd, din operele lui Platon, Pascal, Montaigne sau Immanuel Kant, propuse de asemeni la aceste examene se poate citi viitorul umanității — și nu în excentricitățile, adesea trecătoare, ale unor rătăciți, de pe călăuzirile adevăratei via regia a tinereții.

Judecata rapidă și superficială se lasă prea adesea înșelată de faptele izbitoare, impresionînd prin insolit, trecînd peste semnificația adîncă a faptelor de fiecare zi ; se confundă astfel criteriile și valorile.

Cine își mai amintește, în prezent, de Peladan, „magul" de la sfîrșitul veacului trecut, scriitor lipsit de substanță, căutînd să înlocuiască talentul prin publicitate zgomotoasă, aere inspirate și învestmîntare în burnuzuri și turbane ? Precedat de ritmuri de tam-tam, Peladan și-a făcut drum și prin țara noastră — dacă nu ne înșelăm.

Din fericire pentru el, această criză de febră inferioară, inofensivă, necontagioasă — care durase mai mulți ani ! — a trecut fără urmări. Henri de Régnier povestește că l-a întîlnit mai tîrziu, cuminții ; a putut, astfel, sta de vorbă cu un domn potolit, cu vorbă domoală, îmbrăcat ca toată lumea, nepărînd să-și mai amintească de epoca în care își teroriza, cu furie, contemporanii.

meridiane

ZIUA SOLIDARITĂȚII MONDIALE CU REVOLUȚIA CUBANĂ

JOSÉ MARTÍ (1853—1895)

Voi tăcea

Voi tăcea : voi tăcea : ca nimeni
să nu știe că trăiesc : ca patria mea niciodată
să nu știe că în singurătate mor pentru ea.
Dacă mă cheamă, mă voi duce : eu trăiesc doar
pentru că sper s-o pot sluji : murind.
Eu o slujesc mai bine decît adulmecind
să fie pusă la picioarele străinului.

★

Pe eroii călări
ai inamicului dezorientat, totul în prizonierat,
văduvele în temple,
sfinții magistrați
ciștigau prin cîntecele lor
cu ce să susțină fiii eroilor :
Infam e cel ce ultă și mai infam e
cel care-și vinde patria străinului.

Versuri simple

Imaginea regelui prin lege
reprezintă statul :
Băiatul a fost impușcat
de puștile regelui.

Sărbătoarea sfîntului este lege
a regelui : la sărbătoarea sfîntă
sora băiatului cîntă
în fața imaginii regelui !

Cuba ne unește...

Cuba ne unește pe un pămînt străin.
Dragostea noastră urează Cubei țărie.
Cuba este inima ta, Cuba este cerul meu —
Cuba, în cartea ta, cuvîntul meu să fie.

În românește de NICOLAE IOANA

NICOLAS GUILLEN

Ghitara

S-au dus să cînte din ghitară
sub luna plină.
Și au adus-o
palidă, gingașă, sveltă,
ochi de neistovită mulatră,
centură deschisă de lemn.
E tînără, de-abia-nvață să zboare.
Dar cîntă de îndată
ce aude în alte colivii
filfiind sonuri și coplasuri.
Sonuri și coplasuri.
Pe colivia-i stă inscrisu-acesta :

„Ai grijă: visează".

Aconcagua

Aconcagua. Bestie
solemnă și rece. Cap
alb, și ochii de piatră fixă.
Se duce-ntre lentele turme
cu alte-animale asemenea ei
printre părăginite stîncimi.

În noaptea rumenă cu buze blînde
mîinile reci ale lunii.

În românește de H. GRAMESCU

Arghezi peste hotare

Întrunind toate calitățile universalității într-o sinteză artistică națională, opera lui Arghezi a integrat în tezaurul literaturii universale cea mai autentică înfățișare poetică românească a secolului nostru.

Poetul național al Spaniei luptătoare, Rafael Alberti, încă în 1961, îl recomanda pe Arghezi cititorilor din cele peste 20 de țări latine în prefața volumului său de tălmăciri ca pe „cel mai mare poet român în viață, a cărei creație atinge cele mai înalte culmi ale literaturii universale".

Cu prilejul apariției tălmăcirilor suedeze din volumul „Dikter rommanniskan", poetul Arne Häggqwist recomandîndu-l cu căldură, atrăgea atenția că „în România există, în ziua de azi, un poet mare, un poet foarte mare, al cărui geniu devine în sfîrșit cunoscut conaționalilor lui Nobel și în lumea întreagă". La recunoașterea adevăratei valori și prețuiri peste hotare a lui Arghezi au mai conlucrat în ultimii ani și alte personalități literare : Ana Ahmatova, Salvatore Quasimodo, Iannis Ritsos, Nicolas Guillen, Miguel Asturias, Mario Benedetti, Allain Bosquet, Hubert Juin, Mario Rufini, Seghers, Sadețki, Vasco Popa, Illyes Gyula, Gurghen Borian și alții.

Arghezi nu a fost însă „descoperit" de străini — așa cum s-a întîmplat, de pildă, cu Eminescu — tardiv, aproape de zilele noastre, cînd opera sa ajunge să cunoască o circulație cu adevărat mondială. Popularitatea lui mai recentă peste hotare a fost precedată de o îndelungată perioadă de gestație, care are o întindere de aproape 50 de ani. Tudor Arghezi a început să se impună atenției publicului din străinătate — prin tălmăciri și comentarii critice, incluse în volume sau răspîndite în presa vremii — chiar înainte ca scrierile sale să fi fost reunite într-un prim volum.

Primul moment al consacrării sale europene precede, așadar, debutul său editorial de acum 40 de ani și a fost marcat mai întîi de tălmăcirea primelor șase poezii, incluse într-o reprezentativă antologie poetică, apărută în 1922 la Viena, datorită lui Salomon Segal. Alte poezii publică peste un an revista *Il Concilio* din Florența, cînd creația sa era favorabil comentată și de o altă revistă italiană, *Delta* din Fiume. Noi tălmăciri mai cuprinde culegerea antologică maghiară *Szerelmes Kert*, pe care Fekete Tivadar o scoate la Arad în 1924.

Apariția *Cuvintelor potrivite* în 1931 a fost bine primită și în străinătate, consacrîndu-i numele. Curînd după această dată și apoi în toată perioada antebelică, scrierile lui Arghezi sînt traduse și comentate favorabil în opt din limbile europene. Jindva Huskova îi rezervă lui Arghezi un loc de frunte în antologia sa „*moderni rumunské básnici*", apărută la Bratislava în 1929. Noi tălmăciri din poezia și proza arghezian apar în 1931 concomitent în limbile franceză (la Paris, în volumul *Contes roumaines*) poloneză (la Poznan, în volumul *Tematy rumunskė*, (realizat de tălmăcitorul lui Eminescu, Emil Zegadowicz) și în germană (într-o antologie, apărută la Timișoara, și în revista *Klingsor* din Brașov). În 1935 apare o primă traducere integrală din opera lui Arghezi, romanul *Ochii Maicii domnului*, la Praga, iar la Lvov cîteva poezii comentate inserează Emil Biedrzycki în culegerea antologică *Zaris Dziejów literatury rumunskiej*. În anul următor este din nou prezent la Paris și la Padova, în 1940 la Budapesta, în 1943 la Marsillia etc.

Tălmăcirile argheziene sînt însoțite de obicei și complinite cu numeroase prefețe, articole, studii, care îndreptățesc și explică succesul operei poetului român. Tălmăcitorii și criticii văd în Arghezi fie „un pamfletar excelent", „unul din condeele luptătoare din România, a cărui operă reprezintă o manifestare autentică a unui poet autentic" (Fekete Tivadar, 1924), fie în exclusivitate „un poet adevărat și un om modern" (J. Huskova, 1929). Poetul Emil Zegadowicz salută în Arghezi pe „publicistul de valoare", care „a ridicat importanța tabletei la demnitatea Artei". Mario Rufini îl recomanda italienilor în 1933 ca pe „unul dintre cei mai importanți poeți moderni", iar Ramiro Ortiz în 1936 ca pe „un maestru", ca pe „cel mai mare poet român contemporan, de rezonanță europeană".

După război realizări cu totul remarcabile înregistrăm în limbile romanice : în franceză (4 volume personale, 5 culegeri antologice și peste o duzină de ziare și reviste, apărute în Franța, Belgia și Elveția), în italiană, (2 volume personale, unul aparținînd lui Quasimodo, două antologii și numeroase reviste), în spaniolă (volumul din 1961 cu tălmăcirile lui Alberti, apărut la Buenos Aires), în portugheză (2 antologii, apărute în 1946 și 1960 la Lisabona și Rio de Janeiro), În limbile germanice menționăm tălmăcirile apărute în germană (7 ediții separate, două culegeri antologice și multe poezii în reviste, la Viena, în R.F.G., R.D.G., și la București), iar în engleză (la Londra, Delhi și Calcutta). Dintre limbile slave remarcăm rusa (cu 3 volume separate, 2 culegeri antologice ample și numeroase reviste). În sîrbo-croată apar 4 ediții separate, în bulgară un volum, o antologie ; în maghiară, numai între 1956 și 1964, apar 9 volume, unele în mai multe ediții, și două culegeri antologice. Tălmăciri mai apar și în alte limbi europene : în bielorusă (poezii, 1954), cehă (poezii, 1962), greacă (două antologii, în 1961 și 1963), slovacă (poezii, 1958), suedeză (1963, 1965), ucraineană (poezii, 1962 și 1963). Dintre limbile orientale, care îi duc popularitatea dincolo de granițele Europei, remarcăm traducerile și comentariile favorabile apărute în : arabă (povestiri, 1963). armeană (poezii, 1964, 1965), bahasa (Indonezia, povestiri, 1964), gruzină (poezii, 1960), tătară (poezii, 1959). Tălmăcirile și comentariile foarte recente sînt de asemenea numeroase.

Unul din actele critice mai recente, care îl așează pe Arghezi în „galeria oamenilor celebri", pe temeiul de a-și fi „creat propria sa limbă poetică pe care a impus-o epocii sale", este celebra antologie critică *Ecrivains contemporaines* (Paris, 1965, p. 688—689).

Însumînd numărul total al limbilor — majoritatea de largă circulație — în care am găsit tălmăciri și comentarii critice, aceasta se ridică la cel puțin 25 ; totalul volumelor în ediții separate nu este mai mic de 35, iar culegerile antologice care îl includ fiind mai mare de 25, la care adăugăm numeroase lucrări de critică în limbile franceză, italiană, rusă, germană, suedeză, maghiară etc., ca și contribuția a peste 60 de ziare și reviste.

Urcînd treptele universalității pe tot parcursul ultimei jumătăți de veac, opera lui Arghezi nu și-a încheiat călătoria sa miraculoasă prin lume, odată cu dispariția dintre noi a maestrului.

DUMITRU COPILLIN

Cei mai cunoscuți pictori parizieni, printre care și Picasso, au deschis o expoziție cu vînzare, toate beneficiile rezultate fiind destinate sprijinirii luptei pentru libertate a Vietnamului.

Ultimul număr al excelentei reviste franceze Vie et langage, *editată de Larousse, sub redacția lui Alain Guillermou, publică articolul* La langue roumaine et le français (Limba română și franceza), *al lui Gheorghe Bulgăr, — articol în care autorul abordează problemele*

Mozaic

influenței limbii franceze asupra terminologiei științifice românești, subliniind faptul că limba română a împrumutat din franceză cei mai mulți „termeni necesari comunicării noilor idei și termeni tehnici care s-au răspîndit în Europa" mai ales în ultimele două secole.

Sub îngrijirea poetului Karel Jonckheere, a apărut la Bruxelles o antologie cuprinzînd versuri ale unor poeți români contemporani de la Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Barbu, L. Blaga, Al. Philippide pînă la M. R. Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Violeta Zamfirescu, A. E. Baconsky, Ion Horea, Nichita Stănescu etc.

Celebrul roman, Cu sînge rece, *al lui Truman Capote va fi ecranizat. În rolul principal — Richard Brooks. Filmările se fac la Holcomb, în Texas, chiar pe locurile unde cei doi criminali descriși în roman au făptuit monstruosul asasinat.*

G. Arbore
Gh. Anca

De vorbă cu Henri Coandă

După o călătorie obositoare prin meleagurile moldovene, savantul Henri Coandă ne-a întîmpinat în micul bar al hotelului Athénée-Palace, cu afabilitate tinerească. Vorba domniei sale are ceva din puterea molipsitoare cu care vîrsta noastră s-a întîlnit numai prin mijlocirea textelor strălucitoare ale marilor oameni de spirit din toate timpurile.

HENRI COANDĂ Cu ce prilej fericit niște tineri vin la mine ?

REP. *Stimate domnule Coandă, revista* Luceafărul *pe care o reprezentăm acum în fața dv., revistă preocupată prin excelență a oglindi creația tinerilor scriitori români, s-ar simți onorată de prezența în paginile sale a unui interviu acordat de către dv. Ne-am gîndit că opinia dv. asupra diferențelor între artă și știință i-ar putea interesa pe cititorii noștri...*

H. COANDĂ Nu văd de ce o diferențiere. Un poet este un om care vede lucrurile abstracte și le face concrete. Nu-l la fel și inginerul ? Consider că un artist este un om de știință.

REP. *Dv. — ca om de știință și ca elev, alături de Brâncuși, al lui Rodin — ați cunoscut la Paris acum mulți ani, scriitori români aflați acolo ? Ion Minulescu, cu înțelegere savantă, i-a dedicat lui Brâncuși o pagină de ziar plină de elogii. L-ați cunoscut pe Minulescu sau pe alții ?*

H. COANDĂ L-am cunoscut pe Titulescu, tot un artist.

REP. *Revenind la cele spuse anterior, considerați, deci, că omul politic sau inginerul depun o activitate creatoare, similară, într-un fel, celei artistice.*

H. COANDĂ Dumneavoastră n-ați fost încă la Paris ?

REP. *Nu.*

H. COANDĂ Dacă veți merge prin Place de la Concorde, înconjurați de armonie, vă veți întreba : oare nu a făcut Gabriel același lucru ca Descartes ? Amîndoi au creat ceva sublim. Niciodată nu am admirat un lucru, ci doar pe creatorul lui. Chiar un bucătar poate fi un artist dacă face a vibra simțurile capului.

REP. *Vă referiți, după cîte înțeleg, la raționalitatea artei...*

H. COANDĂ Da.

REP. *Galileo Galilei a scris poeme —* Contro il portare la toga, *și altele — dar sînt și savanți care nu au scris poeme.*

H. COANDĂ Probabil nu au fost savanți. Brâncuși, în sculptură, a făcut aceleași lucruri ca și mine în știință. Amîndoi îl credeam în tinerețe pe Rodin un Michelangelo. Mîinile lui Brâncuși lucrînd — ai fi zis că materia trăiește sub ele.

REP. *De la Hegel încoace, o perioadă lungă s-a afișat un scepticism față de artă, creșterea fascinantă a cuceririlor științei micșorînd — zice-se — terenul de manifestare al artei.*

H. COANDĂ Arta nu este defavorizată de creșterea științei. Reacția științei asupra artei este o realitate. Vibrațiile motorului au trecut în ...jazz.

Orice punct în arhitectură apare într-o perspectivă dinamică. Acum, în locul punctelor, pentru tehnicieni există numai linii.

REP. *Noutatea modernului constă deci în gîndirea faptului artistic în mișcare.*

H. COANDĂ Cei rămași în urmă cu dinamica nu sînt artiști. Un amic pictor, perfect cinstit, cu mai mulți ani în urmă, a părăsit grupul nostru de prieteni, care mergea pe Champs-Élysée. În acel moment a vrut să picteze un tablou care să dea impresia mișcării de pe Champs-Élysée. Pe pînză au apărut corpuri fragmentate, picior lîngă picior, în diferite posturi. Căutase în pictură — modalitate de reprezentare prin excelență a staticului, — dinamismul. Rodin, într-un scop asemănător, obținea rezultate excelente exagerînd puțin numai proporțiile mușchilor.

REP. *Cuceririle dinamicii sînt oricum în primul rînd de domeniul științei. Aparent, față de alte epoci de umanism novator, numărul creatorilor, mai ales al celor de tipul* homo universalis, *a scăzut...*

H. COANDĂ Nu cred că artiștii mari s-au împuținat. E adevărat... a crescut numărul inginerilor. Noi am introdus

factorul timp, care pînă acum o sută cincizeci de ani nu conta. Aceasta nu înseamnă că mîine-poimîine nu vom trece la introducerea unei a doua derivate. Apoi la a treia și la a patra.

REP. *Invențiile dumneavoastră au contribuit la sondarea multor teritorii ale științei, puțin cunoscute. „Adorația cosmosului" a trecut, în ultima vreme, de la savanți la poeți.*

H. COANDĂ Adorația cosmosului este adorația pentru fenomene necunoscute. Cunoscîndu-le, o să ne dăm seama că e mai bine a adora pămîntul nostru. Este mai extraordinar decît Marte, Venus și alte planete.

REP. *Savantul spulberă, deci, misterul în cultul căruia trăiește poetul ?*

H. COANDĂ Și savantul este tot poet, am spus.

REP. *Totuși, efectul muncii lor diferă în timp ? O creație inginerească, de pildă, se aplică imediat...*

H. COANDĂ Nimic nu este absolut imediat. Inginerul dă numai această impresie. Munca lui continuă cu altă creație.

Cartea rămîne deschisă

Izbucnită migălire în delicate și colțuroase cuvinte, latifundie cît țara, născută din dramatica trăire a Omului ridicînd ochiul cugetului să privească lumea.

Sufletul zbătut în luptă și primejdie, chinuit de mereu pătrunderea-n necunoscutul inefabil. „Fereşte-te de a creşte prea mult în odaie" spunea El. „Viața nu este iubită de ajuns", spunea El. „Tu umbli frate între minuni"...

Și firele tradiției, și toate aluviunile poeziei românești revărsate în spiritul său, o răscruce a culturii noastre, le-a retopit cu gîndul încărcat de ipoteze și îndoieli și certitudini în flacăra simțurilor, aplecat tot spre viața neliniștită de furtuni. În El a trăit întreg

pămîntul acestui popor; și belșugul cărnos al limbii; și toate afișierele istoriei trecute. Substituit universului a fost și stea și tărînă sfîșiind cu blestem de vorbă partea plină cu noroi a lumii.

Ridicînd în „frăgezimea" cuvîntului irumperea de dragoste față de țară, fiecare literă a scris-o cu propriul sînge, cald testament lăsat nemuririi.

Un om adamic, un copil etern, un înțelept al cosmosului, Poetul Marelui Frumos.

Prin iarba și prin floarea și copacii Mărțișorului iradiază El, miracolul poeziei acestui secol de înnoire a țării.

Și e doar un popas, cum a spus-o de atîtea ori în viziunea-i plină de vitalitate cu care privea moartea; doar un popas de reculegere, „jocul viclean de bătrîn", trecerea trupului un „joc de păsări, de flori"...

„Ca și cînd nu s-a întîmplat, Nimic prea nou și prea ciudat"...

A „băut numai noaptea în somn întuneric" soptind transfigurat: „M-am îmbătat? Am murit? Lăsați-mă să dorm... M-am copilărit"...

Trece glasul nemuritor prin iarba, prin floarea, prin copacii Mărțișorului și îngenunchez ascultîndu-l.

„Suflet, suflet unde ești? Departe de pasul meu zguduit pe piatră... Ce mi cu mine vîntule?"...

Dramatică, tonică, sublimă, Cartea pămîne deschisă veșniciei.

VIOLETA ZAMFIRESCU

Veșnic cuvintele

Poetul nu mai e, îl căutăm în puțina tăcere
Împleticindu-ne printre cuvinte zadarnic îl căutăm,
Poetul nu mai e, s-a prăbușit sub cuvinte,
L-au ucis, l-au ascuns, oh, cuvintele,
Cuvinte, cuvinte în vecii vecilor.

Cine va tăcea îndeajuns, să-l putem găsi,
Cu sîngele lui gata să apere patria mută? —
Netulburați vom vorbi mai departe
Cuvinte, cuvinte în vecii vecilor.

Acolo, în capitalele subpămîntene,
Sfinții mari frați nu-i vor spune nimic,
Tot ce știau a rămas pe pămînt în cuvinte,
Pînă și numele și le-au uitat, e aici
Printre cuvinte, în vecii vecilor.

Așa va sta, mut, auzind, văzînd totul
Ca piatra și sarea, ca stelele mari
Și noi, în picioare, spunînd cuvinte
Zei încă vii, pe de-asupra tăcerii trecînd,
Amenințați, sîngerînd printre vorbe ce nasc
Cuvinte, cuvinte în vecii vecilor.

ION POP

Arghezi

Poeți, să umplem cupele voievodale
din care au băut descălecătorii
de țară: Bogdan-Vodă, Negru-Vodă —
să umplem domnești le pocale
cu lacrimi plînse de podgorii,
și să-i vărsăm pămîntului pe buze
mari stropi de vin pentru apaus
și pentru marele repaus
al domnitorilor pe slove românești:
un Eminescu-Vodă și un Arghesi-Vodă...
Necunoscutul baci din Mioriță
s-a preschimbat o dată în Luceafăr
și-apoi Luceafărul s-a preschimbat în Faur!
Ne-a meșterit din fier, argint și aur:
cloști-cu-pui-de-aur
Și s-a oprit...
Dar el va fi cît va să cînte ciocîrlia
ce-i duce dincolo de Soare numele și fala
și leagănul prunciei: România.

GEORGE DAN

TUDOR ARGHEZI

În lunga sa existență acum încheiată, și atît de plină, de densă sub raportul creației, Tudor Arghezi a trăit în două lumi.

Tinerețea lui petrecută în lumea veche a fost parcă o pregătire pentru cea care avea să urmeze. Bîntuită de triști și solitudini, de revoltă și avînturi mistice, vîrsta dintîi i-a fost mînjită de iubire ca și de copilărească bucurie a întîlnirii cu formele și culo-

rile universului mic. Dar mai cu seamă s-a întărît poetul în conștiința artei sale care a lucrat asupra lumii, transfigurînd și înălțînd fără deosebire totul, frumos sau urît.

Avîndu-și obîrșia în plugar, Arghezi a fost legat de pămînt, de planeta noastră de humă în a cărei substanță credea cu pasiune. Doar cînd și cînd suferea fascinația cerului închis în fața căruia și-a pus infinite și chinuitoare întrebări rămase veșnic fără răspuns. Din elanurile acestea frînte aducea însă bucăți de azur cu care-și împodobea lumea mică, imitînd pe demiurg. Lucra ca acela, potrivind și cuvinte pe adîncimi de suflete, făcînd să se ivească flori din smîrcuri și din mucegaiuri, așa încît totul pe lume devenea obiect al poeziei. Acolo însă unde răul înrădăcinat nu se lăsa smuls, artistul arunca pensulele și smalțurile și jocurile, și lua biciul, alungînd din templu pe impostori, pe farisei, pe ticăloși, cu ocări, cu invective, înălțate și ele în zona esteticului prin darul special al poetului. Afirmînd, întrebînd, tăgăduind, Arghezi și-a pus atunci mai toate problemele izbitoare ale vieții, înțelegînd și contradicțiile mereu sporite care l-au prins, direct sau indirect în jocul lor.

Tîrziu, a intrat într-o lume cu o dinamică nouă, determinată de afirmarea conștientă a unui proces de evoluție și revoluție. Sensurile ascunse ale mișcării i s-au revelat poetului, cu toate complinirile lor de problematică umană. Perspectiva realizării integrale a personalității prin punerea la îndemîna tuturor a instrumentelor necesare l-a îmbiat cea dintîi pe Arghezi.

Din unghiul ei a putut exalta puterea omului și corolarul ei, acțiunea creatoare. Toate elementele disparate ale umanismului arghezian și-au putut dobîndi acum unitatea. Ciclurile tîrzii de poeme stau mărturie în acest sens, *1907, ca și Cîntare omului.*

Această din urmă întinsă poemă se articulează din momente deosebite ale evoluției omului prinse în plasa unificatoare a timpului. Poetul alchimist de pînă acum, prins în jocul cu elementele, a făcut un salt spre semnificațiile supreme și redescoperă misturile originare biblice și grecești, tălmăcind simbolurile ascunse, în termenii științei contemporane. Cu vorbe lui simplă peste care trece un fior de solemnitate, imperceptibil aproape, Arghezi evocă începuturile vieții din nebuloase de zmîrc și ceață. Din negurile creației se desprind Adam și Prometeu, înrudiți prin simbolul milenarelor active, prezențe neîntrerupte în devenirea străbătută și luptătoare a omului *Faber*. Mîna floare, mîna stea în fața căreia se zmerește poetul, îl unește cu meșterul Manole și cu ciopîrtorul sfinxului. Ei se scriu în aceeași serie de meșteșugari tainici care au creat uriașele monumente văzute ori nevăzute, ale lumii. Omul liber al timpului nostru este urmașul lor, prin descoperirea divinului atom. Și iată cum destinul uman este recitit de Arghezi în perspectivă modernă, științifică, nedespărțit însă de acele date care l-au înconjurat, misterios, la origini și i-au dat frumusețea inalterabilă și ambiguitatea rodnică a mitului. Adevărul științific contemporan nu l-a împiedicat pe înțeleptul poet să prețuiască, așa cum se cuvine, adevărul risipit în miturile, simbolurile și tradițiile lumilor dispărute de mult.

De altfel și în ceea ce îl privea, poetul ajunsese să vorbească aproape mioritic. Spațiile la care se referea în volumele bătrîneții luminate, ca *Frunze* ori *Cadențe* erau istorice dar și mitic transfigurate. Pămîntului românesc, Arghezi îi zicea cîntarea ciobanului întors de la Marea cea mare cu fluierul și cu cîinele. Așa încît mitul clasic din *Cîntare omului* se împletește cu mitul popular folosit în cîntarea despre sine a poetului din iarna senină a vieții sale. Ajuns aci, Arghezi se gîndea, fără spaime, ca un țăran român autentic, la sfîrșituri. Aștepta netăcînd, dar numai cu vorbe blînd murmurate, de melopei în surdină. Aștepta reintegrarea vieții omenești în universalul ritm spre care aspirase. Și parcă ajunsese să audă timpul ce se scurgea tot mai împuținat pentru el.

Concluziile îi erau totuși nediminuate în privința dragostei de viață. Bătrînețea nu copleșise sensul acut activ al existenței la Arghezi. Nici aspirația spre ceruri și stele. Ba din cînd în cînd mai șuierau lamele finelor oțeluri, încordate, în blajinul context. Activul și contemplativul se amestecau ca întotdeauna în inima bătrînului poet și în mintea lui, lucidă pînă la capăt. De aceea rezonanța cuvîntului poetic a fost egală în opera lui pînă la sfîrșit.

Ajuns în literatura românească la vîrsta impresionantă a patriarhilor poeziei universale, Goethe și Hugo, Arghezi se bucură de un privilegiu neîntîlnit pînă acum la noi, care i-a îngăduit strălucirea unui unic patrimoniu de experiențe și esențe poetice, greu de întrecut.

Rădăcinile lui sînt prinse în solul veacului trecut, cele mai de sus se înalță spre văzduhul veacului ce vine, prefigurînd tendințele poeziei viitoare.

Prin aceasta el și-a cîștigat, de fapt și de drept, locul cel mai proeminent în istoria culturii românești din secolul XX.

ZOE DUMITRESCU BUȘULENGA

Dialog arghezian cu Charles Baudelaire

În 1 decembrie 1932, din „Dealul Mărțișor", Tudor Arghezi îi scria lui Alex. Westfried, — tălmăcitor al lui Baudelaire — care-i solicitase o prefață:

„Ți-am citit cu lampa mică manuscrisul și, ca un fumător care n-a pus de zece ani țigara în gură și care, din pricina unui fum cu arome ce-i trecu pe la nas, e apucat din nou de viciul tinereții lui, mi-adusei aminte de o pasiune aproape defunctă și mi-am surprins condeiul alături de al dumitale și al meșterului Baudelaire, înginîndu-l...

Ți-am spus, mi se pare, că am fost odinioară acaparat de trebuința transpunerii integrale a poetului și de naționalizarea lui românească... Rămîne un vis, la care n-aș putea renunța, tălmăcirea știh cu știh și pagină cu pagină a celui mai dens poet..." (subl. noastră). Urmează, desigur, cuvintele de laudă exemplară a acestei prefețe; reținem elogiul adus lui Baudelaire drept „cel mai dens poet" din literatura universală.

Visul lui Arghezi de a-l traduce integral pe Baudelaire a rămas un vis. Din cele 120 de **Tîlmăciri** — făcute „pe margini de pagini" din Rabelais, Verlaine, Rimbaud, Theophrast, La Fontaine, Krîlov — nouă sînt din Baudelaire.

A devenit un loc comun aserțiunea că Arghezi se tălmăcește pe el tălmăcind și pe alții. În această privință o apropiere între G. Călinescu și Arghezi este lămuritoare ca fenomen: Călinescu își propulsa propria personalitate, jucîndu-se uneori cu ideile, cînd studia pe scriitorii străini Arghezi, traducînd pe Baudelaire, scrie în realitate **psalmi** și **flori de mucigai**, într-o contextură de afinități implicite.

Și Eminescu se apropiase de Baudelaire, influențat mai ales în postume de spiritul nou cu care poezia marelui damnat pătrundea în toată Europa (**Cînd te-am văzut Verena, Pentru păzirea auzului** etc.). Chiar dacă își începea o poezie cu un vers din **Tableaux parisiens (Les sept vieillard)**: „Privesc orașul-furnicar" („**Fourmillante cité...**") influența lui Baudelaire era numai o notă de lectură, sau o coincidență notă de atmosferă, alimentată pe planuri diverse.

La Arghezi există un dialog interior cu Baudelaire, o întîlnire tipologică. Cine citește **Binecuvîntarea** lui Baudelaire, tradusă de Arghezi, parcurge, disimulat, un psalm arghezian:

Știu că durerea este cea mai înaltă
treaptă
Spre care nici țărîna, nici omul nu
se-ndreaptă,
Și că-mpletind cununa mea nouă
tu mă legi
Să birui lumea toată și timpurile-
ntregi.

Se știe că și Baudelaire își intitulase inițial **Les Fleurs du Mal, Psalmi — Limbes**, termen care indică în tradiția catolică rugăciuni ale vechilor drepți de dinaintea venirii lui Isus sau rugăciuni pentru copiii morți fără botez. Printr-un accident, aceste **Limbes**, la sugestia lui Hippolyte Babou, ziarist parizian de prestigiu (uitat pe nedrept), prieten al poetului, au devenit **Les Fleurs du Mal**.

Dar pentru a documenta originalitatea organică a lui Arghezi în jocul superior, pasionant, cu imaginile lui Baudelaire, arghezianizarea poetului francez, e de ajuns a cita comparativ cîteva traduceri ale **Albatrosului**:

Panait Cerna:
Adesea marinarii voind să se desfete
Atrag pe punți în cursă gigantici
albatrozi
Ce însoțesc corăbii în legănate cete,
Pe-abisuri împlinzite prin jertfe de
matrozi.

C. Z. Buzdugan:
Ades ca să petreacă voioșii marinari
Prind albatroșii, păsări gigantice de
mare,
Care-nsoțesc, tovarăși de drum,
superbi, bizari,
Corabia ce zboară
pe-abisurile-amare.

Lasăr Iliescu:
Ca să-și mai treacă vremea, corăbieri
pe mare
Prind albatroși, mari păsări,
tovarăși blînzi și buni,
Ce-i însoțesc pe ape, urmînd cu
nepăsare
Corabia de-asupra amarelor genuni.

Al. Philippide:
Din joacă marinarii, pe bord, din
cînd în cînd,
Prind albatroși, mari păsări, călătorind
pe mare,
Care-nsoțesc, tovarăși de drum, cu
zborul blînd
Corabia pornită pe valurile-amare.

Tudor Arghezi:
Ca să petreacă, după un obicei al lor
Corăbierii mării prind albatroși din
zbor,
Acești giganți ai zării cu penele
de săbii,
Copilăroși, în stoluri, se țin după
corăbii.

Baudelaire:
Souvent, pour s'amuser, les hommes
d'équipage
Prennent des albatros, vastes oiseaux
des mers,
Qui suivent, indolents compagnons
de voyages,
Les navires glissant sur les gouffres
amers.

Discutată în elementele ei esențiale, opera traducătorului nu este numai un efort de translator; e nevoie și de o alchimie interioară pe care mai ales Arghezi o prinde din simbolurile și incantațiile **Albatrosului** original. Autentică și conservînd pe Baudelaire, traducerea lui Philippide e plină de virtuozitate. Infidelă ca translație lingvistică, poate, tălmăcirea lui Arghezi e o „interpretare" creatoare, o proiectare arghezianâ.

Arghezianismul apare mai pregnant în **Dușmanul**:

Ajuns în toamnă poate să-mi pară
timpul bun,
Ca să mă duc cu grebla pămîntul
să-l adun,
Împrăștiat departe de florile alese,
Și să-ntocmesc grădina la loc precum
fusese.

Privită cronologic, aderența lui Arghezi la poezia „celui mai dens poet" este evidentă de la debut. Ciclul **Agate negre** nu repetă în realitate o predilecție sonică macedonskiană, ci e o influență din Baudelaire, venită formativ prin filiera macedonskiană; cultul pentru nestemate al simboliștilor e baudelairian prin esență.

„Romantismul secund", inaugurat de Baudelaire ulterior, „s-a filtrat prin toată sensibilitatea dramatică a **Cuvintelor potrivite** ca și a prozei sale artistice" (Pompiliu Constantinescu, Scrieri I, EPL. 1967, p.63). **Poarta neagră** ne poate duce iarăși la Baudelaire: rafinarea credinței prin artă, dualismul dintre viciu și extaz sînt coordonate ale acestui dialog de pasiuni, ilustrat atît de esențial de tristețea diaconului Iakint (**Mihniri**) la care, în chilie, întîrzia dimineața „o fată vie", „Cu sînii tari cu coapsa fină".

Ce-ai cu mine vîntule? a fost apropiată (Pompiliu Constantinescu) de **Micile poeme-n proză** ale lui Baudelaire. Pompiliu Constantinescu, într-o subtilă polemică cu Vladimir Streinu, în 1940, nega însă reducerea lui Arghezi la Baudelaire „ca structură verbală", proiectîndu-l ca poet de a „doua zonă" (op. cit. p. 141) ca o prelungire spirituală, creatoare a lui Baudelaire.

Pe acest plan, al virtuozității verbale și al discuției despre genialitatea verbală a poetului, Arghezi are în poezia noastră situația lui Baudelaire în franceză. Profunzimea și noutatea lui Arghezi nu se definește prin numărul cuvintelor utilizate și nici măcar numai prin imperecherile lor, ci prin puterea de sugestie plastică și muzicală a cuvintelor și a împerecherilor lor. Victor Hugo, ca expresie verbală esterioară, este un geniu, în acest context valoric Baudelaire e modest; dar ca poet liric, deci ca poet, Baudelaire e mai adînc. La noi, V. Voiculescu utilizează, statistic, un lexic mai bogat decît Arghezi, dar Arghezi, calitativ, înfloară mai mult, ca sonuri și cromatică. Pe planul expresiei verbale, în înțelesul ei de vraje muzicală, un poet ca Bacovia uzează de un lexic foarte sărac și de ingeniozități formale inferioare unor suprarealiști, dar e mai profund decît ei. Arghezi depășește în acest caz pe monocordul Bacovia prin polivalențe cromatice și sonice.

Tinca sau **Rada**, ca imagini și structuri, sînt autohtone, dar figurează, numai paralel, predilecția lui Baudelarie pentru femeia de culoare: „**Bizarre déité, brune comme les nuits**".

Baudelaire poate fi numit: critic de artă, critic literar, eseist care abordează toate domeniile, desfășurîndu-și privirea peste generațiile din trecut și peste cele ale viitorului, intelectual onest care face dreptate chiar celor pe care nu-i simpatizează, de pildă Ingres ori Courbet; care remarcă darurile unui Rops și (mai ales) al unui Manet, ale unui Breughel sau ale unui Guys care hotărnicește cu luciditate exemplară geniul unui Hugo, care reliefează generos meritele unui Gautier sau Banville, care a pledat de la început pentru Delacroix și Wagner și care intuiește cu genialitate tot ce e „modern" în lume.

Și Arghezi se desfășoară tot pe atîtea planuri, rămîne însă ca și Baudelaire poet sau, ca să parafrazăm acel minunat eseu călinescian despre fatalitatea vocației, Baudelaire e pînă tot un Baudelaire, cum Arghezi este în toate Arghezi.

Un contemporan al lui Baudelaire, Gustave Bourdin, tip opac și abject, la apariția **Florilor Răului** (1857) a deslănțuit un atac violent împotriva poetului, mergînd pînă la citarea autorului și a editorului în fața Curții corecționale. Tribunalul a ajuns la concluzia că poezia lui Baudelaire „jignește grav morala publică" și cartea a fost confiscată. Despre acest infam delator nu și-ar mai aminti nimeni azi; legat în acest mod rușinos de gloria poetului a intrat în posteritate.

Pentru **Poarta neagră**, lui Arghezi i s-a intentat un proces de imoralitate, fals delict de presă rămas însă, din întîmplare, fără consecințe grave.

★

Nu putem vorbi de o simplă influență a lui Baudelaire în opera lui Arghezi, ci de ceva mai adînc, de un virus comun, deschizător de patologii originale, de lumini și culori înrudite, de o pigmentare spirituală comună. Baudelaire a fost pentru Arghezi un viciu permanent, început din tinerețe și trecut prin toate vîrstele. Transpunerea lui Baudelaire în românește rămîne însă un dialog interior, o predilecție alchimistă, o magie.

Am semnalat, într-un inventar superficial, cîteva coincidențe biografice și tematice. Marii poeți au, parcă, destine și itinerarii comune, fiecare însă ilustrate altfel în operă. Deși frîntă la jumătate, neajunsă nici pînă la debutul editorial al lui Arghezi (47 ani), viața lui Baudelaire s-a întrerupt acum o sută de ani, în ultima zi de august. Arghezi a înregistrat însă cea mai lungă carieră artistică din istoria literaturii universale, peste 70 de ani de scris, depășind și exemplul devenit clasic: Goethe. Cu alte lungimi de unde și în secole diferite, aceste existențe au realizat un dialog armonic, cu aceleași magii și aceleași combustiuni.

EMIL MANU

ARTE

însemnări plastice

Petre Suţianu — alchimist al culorii

Reîntors după o lungă călătorie prin lume — Franţa, Chile, Venezuela — pictorul Petre Suţianu expune într-una din sălile Institutului de Arhitectură „Ion Mincu", din strada Biserica Enei (în fine, o adevărată sală de expoziţie) uleiuri şi grafică. Cu excepţia citorva pînze, expoziţia este în întregime figurativă, ceea ce nu înseamnă că este şi realistă, pentru că în culoare, de care e vrăjit şi de mirajele căreia nu poate scăpa, Suţianu este cu totul arbitrar.

Pictorul a învăţat şi a expus în ţară, apoi a plecat la Paris, unde a acumulat experienţa şcolilor pariziene, reţinînd din rafinamentul lor elementele care-i convin personalităţii lui artistice.

Deşi este un artist cu multă rutină şi cu o factură personală, în expoziţie unele lucrări dau totuşi impresia improvizaţiei. Să fie de vină tocmai rutina şi impecabila tehnică picturală de care dă dovadă Suţianu? Sînt în expoziţie tablouri foarte interesante, altele incîntătoare, dar printre acestea se rătăcesc şi cîteva a căror prezenţă stă sub semnul întrebării. Fără îndoială că incontestabilele calităţi de colorist ale pictorului nu pierd din cauza aceasta, dar ele scad nivelul expoziţiei.

Majoritatea lucrărilor în care artistul excelează sînt portretele feminine, aproape toate cu un colorit arbitrar — cum spuneam mai înainte. Faptul nu trebuie să ni se pară bizar, mai ales atunci cînd arbitrarul cromatic este aplicat la portretele feminine, ci din contră, cu totul justificat, dacă ţinem seama de fanteziile modei. Fără îndoială că arbitrarul în colorit nu l-au inventat femeile, şi nici moda, ci curentul numit „fauvist", dar Suţianu îl aplică portretului feminin cu un deosebit rafinament. Arbitrarul cromatic nu-l împiedică pe pictor să fixeze pe pînză personalitatea modelului. Ni se pare chiar că potriveşte culoarea psihologiei lui. Uneori realizează portretul aproape monocromatic, cum ar fi în excelenta pînză „Juana Rudston — Thomason", executată aproape exclusiv în nuanţe de galben, alteori îl compune dintr-o fascinantă bogăţie de culori, cum ar fi în portretul „Ioana" sau „Henriette". Alteori culorile sînt puţin variate şi terne, cum le surprindem în portretul „Inga Lill — Suedeza".

Dar indiferent de vraja culorii sau a nuanţelor, artistul reuşeşte întotdeauna să confere o puternică personalitate portretului.

Nudul intitulat „Javaneza" este pictat — cu excepţia capului unde se rătăcesc cîteva tuşe de verde şi izbucneşte o abundenţă de intens albastru ca o coroană — în întregime într-un roşu stins. Este una din realizările pline de exotică originalitate a expoziţiei.

Pictura lui Suţianu mai este interesantă şi prin modul în care este mînuită pasta, cînd întinsă normal, cu netezimi, cînd în pregnante reliefuri, dăruind formelor volum şi vibraţie. Degradeurile însă nu se par mai puţin importante în această pictură.

Ceea ce am vrea să subliniem este faptul că în lumea lui Suţianu nu există deloc senzualitate, cînd vrea să ni se pare că sugerează cît pelerajul intitulat „Mamaia", cît şi desenul „Nud". Femeile pictate de el au o personalitate puternică dar nu de ordinul farmecului feminin şi de ordinul unei feminităţi intelectuale. Pînă şi într-un portret ca al Nadiei, în care copilăria pare să înceapă adolescenţa şi dărgălăţenia, modelul semnează.

Suţianu este un pasionat alchimist al culorii, cu stări extatice şi structura aceasta a artistului mai mult vizualul îl face ca în ultimă instanţă jocul coloristic să predomine. Măiestria penelului şi o intuiţie psihologică subtilă îl împiedică să lipsească portretele de caracterele personale ale modelelor.

Formele le Suţianu se nasc pe măsură ce pictorul aşterne petele de culoare, culoarea pe pînză. Şi din această euforie a culorilor dispare interesul pentru alb şi negru, pentru desenul propriu zis. Dacă culoarea poate suplini lipsa de căldură a unei picturi prea intelectualizate, albul şi negrul referă din această lipsă.

Paleta de fascinantă risipă coloristică a lui Petre Suţianu reprezintă dintr-o dată un alt climat pictural decît cel cu care ne obişnuiserăm în ultimul timp. Căci oricît am fi de ancoraţi în modernitate, pictura se mai cere admirată şi cu ochiul şi cu sufletul, nu numai descifrată asemeni ecuaţiilor sau problemelor rebusiste.

NEAGU RĂDULESCU

PETRE SUŢIANU — „Nell-Olandeza"

PETRE SUŢIANU — „Bărci în soare-Costineşti"

muzică

Artă şi tehnică

După mai bine de un deceniu de practică intensă; după permanente strădanii de a supune condiţiei artistice aparatura electronică mereu îmbogăţită şi perfecţionată (mijloace de înregistrare sonoră, microfoane, generatoare sinusoidale, filtre electrice, modulatoare electronice etc...); după realizări laborioase reuşite; după succese şi insuccese; prin studii teoretice se încearcă sistematizarea unei metodologii tehnico-artistice specifice, urmărind să se definească clar proprietăţile aşa numitei „muzici experimentale" (electronică şi concretă), dezvăluind posibilităţile sonorităţilor ei de o factură quasi ireală pe de o parte, iar pe de alta pragul neputinţelor ei expresive

„Muzica experimentală" — deşi este produsul „alchimiei", aparaturilor electronice sau al culegerii, selectării şi transfigurării artistice a zgomotelor din natură înregistrate anume, — nu poate fi totuşi considerată numai o realizare cu caracter artificial, sintetic.

Ea a apărut ca o necesitate firească a căutării ineditului sonor, a exprimării artistice. Mai mult. De-a lungul istoriei evoluţiei verbului muzical se găsesc opere care prefigurează, anticipează, desigur cu mijloace tradiţionale, sonorităţi apropiate zgomotelor naturale, vibraţii onomatopeice, plasticiste, cînturi de păsări, tunete, bubuituri, susururi de apă şi alte efecte sonore, sau combină în forme de o aparentă iraţionalitate faţă de stilurile severe ale epocilor trecute, timbre, freamături orchestrale izvorîte din cosmosul vibraţiilor electronice. S-ar putea vorbi chiar de o sensibilitate umană descoperită şi regăsită în complexul acestui cosmos vibrator. Unul dintre teoreticienii entuziaşti de azi ai electronismului în muzică, G. Stuckenschmidt, crede chiar că e vorba de o nouă etapă — cea mai perfectă din destinul fascinant al artei producerii sunetului. Teoria aceasta pare a fi cîştigat confirmări şi din partea altor cercetători şi creatori ai prezentului.

Incontestabil însă, din punct de vedere estetic, afirmaţia pare forţată pentru că nici un adept al electronismului nu ar putea să conteste convingător şi neriscant valoarea artei vocale (comparaţia nu implică decît sursa sonoră) în epoca de aur a polifoniei şi nu ar putea face aceasta cu atît mai mult în ce priveşte muzica instrumentală. Punctele acestea de vedere se dovedesc a fi doar afirmări excesive ale unor temperamente juvenile cucerite de fiorul nou al descoperirilor. Indiscutabil însă „muzica experimentală" îşi găseşte loc mereu mai ferm în viaţa artistică contemporană. Ea aparţine unei sensibilităţi de epocă, a noastră a tuturora; aparţine conceptului artistic contemporan.

Cei care s-au consacrat acestei linii au realizat fie opere muzicale electronice de sine stătătoare, fie lucrări care aparţin unor spectacole cu caracter amplu, teatral, cinematografic. Interesante soluţii a pus la dispoziţie astfel acest gen de muzică renaşterii teatrului liric contemporan ca şi muzicii de scenă în teatrul dramatic. Ea dă nuanţă fină, ilustrărilor muzicale în emisiunile radiofonice redindu-le sugestivitatea, aşa cum colorează coloanele sonore din producţiile cinematografice. Forţa captivantă a acestor unde acustice stă la baza atîtor semnale şi embleme radiofonice. Acustica de zi cu zi este deci populată frecvent de aceste fascicole fonetice emise de generatoare electronice. Din experienţele de pînă acum se poate trage concluzia că muzica electronică şi concretă se dovedeşte probabil foarte apropiată cinematografiei, ambele posedînd valori esenţial ilustrative. Montajul sonor al mixturilor benzilor magnetice se aseamănă mult celui din arta filmului. Plasticitatea, maleabilitatea, posibilitatea de mulare de care dispune acest gen de muzică, acordîndu-se nuanţat jocului fluctuant al tensiunilor dramatice, nervului camerei de filmat ca şi variabilităţii montajului peliculei, a ridicat această nouă dimensiune a muzicii ca răspuns atîtor probleme cineastice.

Creaţia muzicală electronică este şi ea un factor al fanteziei artistice, un fapt pornind dintr-un preaplin exprimabil, dovedindu-se a ridica probleme de elaborare cu nimic minore faţă de manierele clasice de creaţie, poate chiar mai puţin lesnicioase. Această creaţie implică exerciţiul fanteziei raportat la domeniul selectării minuţioase a fiecărui sunet şi zgomot emis de generatorul electronic, implică fantezie în căutarea posibilităţilor însăşi de generare şi prelucrare a acestor sunete şi în fine fantezie în a descoperi noua logică, logica arhitecturii discursului pe care o determină un astfel de limbaj sonor. De aici reiese clar că cel care încearcă această creaţie, deci muzicianul compozitor, trebuie totodată să fie un iscusit tehnician, să fie un adevărat practician electronist. Muzica electronică se compune în laboratorul acustic, în circuitul pulsaţiilor tuburilor electronice, al diodelor şi filtrelor şi se audiază numai pe cale electronică prin amplificatoare.

Tehnicismul acesta electronic ar putea irita pe cei ce gîndesc la inefabilul creaţiei adesea cu înclinaţie metafizică, pe cei care privesc neîncrezători la astfel de „impurităţi" şi „cooperări" între creator şi aparat. Generatorul de unde sinusoidale, sau magnetofonul nu sînt totuşi altceva decît surse sonore la fel de supuse intenţiilor creatoare ca şi cele peste o mie de sunete ale unei majestoase orgi clasice, ca o harpă sau un pian.

Azi „muzica experimentală" are deja o istorie a ei care definit spectrul expresivităţii ca şi pe cel faţă de care elocinţa-i devine claustrată. Nereuşitele ţin mai ales de latura „experimentală" care i-a stat atîta timp şi în titulatură. Perioada experimentală a muzicii acesteia s-a terminat însă, sau mai poate fi admisă a continua numai în sensul în care orice operă de artă reprezintă iniţial un experiment. Ars poetica sonorităţilor de laborator acustic pare de acum cunoscută tuturor muzicienilor şi cineva a avut chiar curajul să compare „gradul de civilizaţie" al popoarelor după numărul acestor laboratoare de sunet.

Începuturile româneşti pe drumul ce-l deschide acest nou orizont al artei sînt şi ele deja numeroase. Radioul contrapunctează unele emisiuni „teatru radiofonic" cu fascicole sonore de o astfel de policromie; magia acestor vibraţii cu ecouri feerice afectează, tot la Radio, recitalurile de poezie; muzici de scenă aparţinînd compozitorilor noştri metamorfozează vechi consonanţe în enigmatice halouri; montajele sonore ale filmelor sînt încărcate de efecte de muzică concretă şi electronică.

Acestor începuturi care trădează fantezie, bun gust, dar nu şi posibilităţi tehnice bogate, ar trebui să li se perfecteze cîteva „camere" ascunse zgomotelor citadine, unde modulaţiile undelor unei „industrii" adecvate s-ar putea acorda inflexiunilor unor trăiri permanent umane.

IANCU DUMITRESCU

Un maestru al muzicii bizantine

Ioan D. Petrescu

Figură reprezentativă a muzicologiei româneşti şi universale, Ioan D. Petrescu s-a născut la 28 noiembrie 1884, în comuna Podul Bărbierului din regiunea Bucureşti. A făcut temeinice studii la Conservatorul din Bucureşti cu D. G. Kiriac, Ion Nonna Otescu, ca apoi să devină elev la celebra „Schola Cantorum" din Paris, al maeşterilor de renume mondial ca Amédée Gastoué (cînt gregorian), Achille Philippe (armonie) şi la Sorbona al profesorului André Pirro (istoria muzicii). A fost profesor de cînt gregorian şi paleografie muzicală bizantină la Academia religioasă din Bucureşti (1934—1940) şi rămîne indiscutabil unul din marii noştri bizantinologi, care şi-a cîştigat o deosebită preţuire şi dincolo de hotarele ţării, amintit în majoritatea lexicoanelor şi studiilor de acest fel şi mult iubit de o personalitate proeminentă ca Egon Wellesz.

Dintre lucrările sale de muzicologie şi paleografie muzicală amintim: „Les idiomeles et le canon de l'office de Noel", (Paris, Ed. Paul Genthner, 1932, prefaţată de fostul său profesor Amédée Gastoué), „Manuscripte psaltice greceşti din veacul al VIII-lea" (în „Biserica ortodoxă română", Bucureşti, nr. 3, 1934), „Les principes du chant de l'Eglise byzantine" (Sofia, extras din „Actes du IV-e Congrès international des etudes byzantines", 1935), „La lecture des manuscrits musicaux byzantines des X-e — XII-e siècles" (Estratto degli atti del cinque Congresso internazionale degli studii byzantini, Roma, 1936), „Transcrierea muzicii psaltice în biserica ortodoxă română" (în „Biserica ortodoxă română", Bucureşti, nr. 1, nr. 2, 1937), „The Hymns of the Sticherarium for November", transcribed by H.I.W. Tillyard (în „Byzantinische Zeitschrift", München, 1939, vol. al doilea), „Condacul Naşterii Domnului" (studiu de muzicologie comparată, Bucureşti, Tipografia Universul, 1940), „Les modes et les signes musicaux byzantines d'apres les manuscrits grecs des XI-e — XVII-e siecles" (studiu de paleografie muzicală bizantină, 1958), „L'office de la Semaine Sainte", (studiu de muzicologie comparată după 3 manuscrise bizantine).

Cea mai valoroasă lucrare a lui I. D. Petrescu rămîne „ETUDES DE PALEOGRAPHIE MUSICALE BYZANTINE, care a apărut de curînd în Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor. Ea este scrisă în limba franceză şi cuprinde mai multe secţiuni: sursele muzicii bizantine, modurile după manuscrisele notate, planşele ce cuprind facsimile de pe manuscrise — cu totul remarcabile! — semnele muzicale bizantine şi transcripţia lor, urmate de convingătoare concluzii; în partea a 2-a a amplei cărţi distingem fragmentele următoare: transcripţii comentate, un repertoriu alfabetic al transcripţiilor, manuscrise utilizate, ca în cele din urmă să ni se ofere o vastă bibliografie consultată.

Această carte, de o valoare incomensurabilă, scrisă cu o totală dăruire şi o uimitoare măestrie, va figura de acum înainte la loc de frunte în bibliografia tuturor congreselor de bizantinologie.

A avut şi o activitate de transcrieri psaltice şi de compozitor şi în acest sens amintim: „Aclamaţii imperiale din Bizanţ" (1938) pentru cor în stil şi ritm vechi, textul după Constantin Porfirogenetul (despre ceremonii) şi, împreună cu Paul Constantinescu, „Patimile Domnului" (1943), oratoriu pentru solişti, cor şi orchestră pe texte bizantine inedite din epoca medievală, descifrate, orînduite şi traduse de I. D. Petrescu, la care compozitorul Paul Constantinescu a avut marele merit de a-şi fi adus impresionante contribuţie creatoare. Această capodoperă a culturii muzicale româneşti, rezultatul colaborării dintre două personalităţi marcante, reprezintă una din primele realizări importante ale transpunerii muzicii bizantine în ample forme componistice, lăsate moştenire de marii creatori ai muzicii universale şi împreună cu „Liturghia psaltică" a lui D. G. Kiriac constitue adevărate monumente ale muzicii noastre.

O muzică, bazată cu precădere pe elementul coral cu melos modal, descătuşată de influenţele depersonalizatoare ale muzicii Barocului — mai cu seamă a Barocului german, ce era încadrată în major-minorul apusean, — pe care au visat-o înaintaşi ca Musicescu, Mandicevschi, Mureşianu, Dima, Timotei Popovici, dar n-au izbutit s-o realizeze, a reuşit s-o creeze în sfîrşit mişcarea artistică de la „Carmen" prin Kiriac şi Cucu, mai tîrziu Teodorescu, iar în perioada dintre cele două războaie, Paul Constantinescu în colaborare cu Ioan D. Petrescu. La aceste certe reuşite, desigur că trebuie adăugate şi alte creaţii religioase, scrise tot în perioada dintre cele două războaie de Dimitrie Cuclin, Sabin V. Drăgoi, Zeno Vancea, care de asemenea ne apar ca fiind strîns legate de specificul ortodox, cu puternice influenţe ale muzicii populare. Privită prin această prismă, activitatea şi opera preotului Ioan D. Petrescu ne apare cu totul remarcabilă. El reprezintă pentru muzica românească ceea ce Amédée Gastoué înseamnă pentru muzica occidentală. Contemporanilor şi generaţiilor viitoare le revine sarcina de a studia amănunţit ceea ce acest mare om de cultură a scris cu o sinceră dăruire, deşteptînd în om umanitatea.

DORU POPOVICI

P.S.

Lucrarea relevă excepţionale aspecte grafice, iar munca întensă depusă de redactorii Felicia Donceanu, Titus Moisescu şi tehnoredactoarea Beatrice Manoliu s-a dovedit a fi extrem de fructuoasă. O fericită coincidenţă face ca Editura muzicală să scoată de sub tipar, tot în această perioadă, o altă valoroasă carte: „ARTA GREGORIANĂ" de Amedée Gastoué în traducerea muzicianei Ileana Raţiu. În felul acesta iubitorii muzicii vor beneficia de 2 lucrări fundamentale referitoare la muzicologia medievală.

balet

„Prinţ şi cerşetor"

Cercetările asidue pentru o linie specifică şi originală la nivelul actualităţii în arta coregrafică îşi urmează cursul şi integrează această piesă ca pe-o verigă într-un lanţ. Primul balet românesc, inspirat din literatura universală, cere maturitate colectivului de dansatori, dar mai ales maturitate de gîndire şi concepţie creatorului principal — maestrul de balet — în cazul nostru, Oleg Danovski.

Indiferent la ce gamă de mijloace coregrafice sau la ce treaptă de sensibilitate în timp ar apela acesta, spectacolul trebuie să reprezinte o valoare estetică — acesta fiind singurul criteriu al aprecierii noastre.

Lucrarea lui Twain, cu toată fantezia nestăvilită, este axată undeva în subsidiar pe o gravitate esenţială care-i dă consistenţă şi i-a asigurat rezistenţa în timp. Baletul recent intrat în repertoriul bucureştean este lipsit de această îmbinare a „consistenţei cu nedeterminarea". Totul este transpus la un mod pur exterior şi nota esenţială, de caricatură, de şarjă fără limită, nu permite reliefarea unor scene de reală valoare — coregrafic vorbind. Se reţin din naraţiune, parcă voit, cît mai multe momente, fapt care întunecă sensul fundamental şi transformă spectacolul într-o interminabilă paradă a măştilor, care, o dată pornită, nu mai poate fi oprită şi... comedia se mişcă!

Există taboluri excelente în sine: „acasă la Tom", „Temniţa", unde maestrul reuşeşte o îmbinare foarte modernă de simbol coregrafic şi concreteţe, dar acestea solicită o coardă a receptivităţii total imunizate de avalanşa caricaturală şi se resimt doar ca mişcări agonice ale unor intenţii sufocate în faşă sub dărîmăturile continue ale materialului nesemnificativ

Palatul regal are o tentă de feerie bufă sau carnaval, mai bine zis, un fel de Sinziana şi Pepelea modern şi incredibil. A nu se confunda „witz-

ul" romantic hohotitor cu supralicitarea minoră dar nesfîrşită, cu şarja lipsită de semnificaţie, în care elementul cantitativ primează.

Ceea ce face rezistenţa lucrării, în primul rînd, este interpretarea Luminiţei Dumitrescu. Destul de puţin întrebuinţată, în general balerina şi-a demonstrat excelentele calităţi tehnice şi interpretative. Sfidînd drepturile corpului prin eforturi extreme şi dăruire totală, evoluţia sa — îmbinare armonioasă de eandoare, ingenuitate şi îndrăzneală — este proba unor posibilităţi deosebite dar mai ales a unei conştiinţe artistice ferme. Linia — caracteristică unei ţinute şi a unui personaj eu tot ce are el mai semnificativ — a variat maleabil şi rapid, în funcţie de dublul rol susţinut, între prestanţă şi umilinţă, spontaneitate şi rezervă.

A fost, cred, singurul personaj convingător şi autentic sută la sută (pentru că Hendon şi Mary sînt creaţi neviabil, în pofida interpretării bine gîndite) şi a evoluat oarecum în afara balastului piesei.

Am urmărit de la o vreme consecvent pe Mihaela Crăciunescu, unul din cele mai promiţătoare talente ale tinerei generaţii. Ea ne-a atras atenţia prin execuţie susţinută, linie frumos condusă din forţă continuă, dar mai ales prin convingerea pe care o dă gestului.

Coregraful a strîns toate sugestiile mişcării coregrafice moderne. Artele creează noi genuri, îmbinîndu-se şi completîndu-se reciproc. Proiecţia cinematografică a pătruns în acest balet şi este una din părţile rezistente ale spectacolului, redînd discursivitatea visului şi uşurînd sarcina de comunicare a baletului prin prim-planul atît de necesar.

Fastul montării şi al costumelor au inspirat lui Alfred Hofman apropierea de superproducţiile cinematografice. Este o remarcă la care ne aliem fără rezerve. Păstrînd momentele semnificative, reducînd lungimile, temperînd şarja şi armonizînd-o cu gama dramatică existentă, „Prinţ şi Cerşetor" ar putea fi un spectacol cristalizat şi de o valoare incontestabilă.

IOANA-MIORIŢA LOZSNIOV

COMITETUL DE REDACŢIE

GHEORGHE ACHIŢEI (redactor-şef adjunct)
ION DODU BĂLAN (redactor-şef adjunct)
GICA IUTEŞ
AUREL MARTIN
MIHAI NEGULESCU
DINU SARARU
(secretar general de redacţie)
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică
ŞTEFANA HARBUR

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10. ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99. Abonamente: 13 lei — 3 luni; 26 lei — 6 luni; 52 lei — un an. Tiparul Combinatul Poligrafic Casa Scînteii.

40.220